

รายงานวิจัย

เรื่อง ความคิดเห็นของผู้นำชุมชนต่อบทบาทของสื่อมวลชนในการให้การศึกษา
ที่มีผลต่อคุณภาพชีวิตของประชาชนในเขตชนบท ในจังหวัดพิษณุโลก

อาจารย์บุษบา หินเขาว์

โปรแกรมวิชานิติศาสตร์

คณะวิทยาการจัดการ

สถาบันราชภัฏพิบูลสงคราม

2543

งานวิจัยนี้ได้รับทุนสนับสนุนจากสถาบันราชภัฏพิบูลสงคราม

บทคัดย่อ

การวิจัยเรื่อง ความคิดเห็นของผู้นำชุมชนต่อบทบาทของสื่อมวลชนในการให้การศึกษา ที่มีผลต่อคุณภาพชีวิตของประชาชนในเขตชนบทใน อ. พิชณุโลก มีวัตถุประสงค์ดังต่อไปนี้

1. เพื่อศึกษาพฤติกรรมการเปิดรับข่าวสารจากผู้นำชุมชนต่อบทบาทของสื่อมวลชนในการให้การศึกษาที่มีผลต่อคุณภาพชีวิตของประชาชนในเขตชนบท ใน อ. พิชณุโลก
2. เพื่อศึกษาความคิดเห็นของผู้นำชุมชนเกี่ยวกับบทบาทของสื่อมวลชนในการให้การศึกษาที่มีผลต่อคุณภาพชีวิตของประชาชนในเขตชนบท ใน อ. พิชณุโลก
3. เพื่อศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างการเปิดรับข่าวสารจากสื่อมวลชนกับความคิดเห็นของผู้นำชุมชนเกี่ยวกับบทบาทของสื่อมวลชนในการให้การศึกษาที่มีผลต่อคุณภาพชีวิตของประชาชนในเขตชนบท ใน อ. พิชณุโลก

ลักษณะของการวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงสำรวจ (Survey Research) เป็นการศึกษาบทบาทของสื่อมวลชนในการให้การศึกษาเพื่อพัฒนาคุณภาพชีวิตของประชาชนในจังหวัด พิชณุโลก โดยศึกษาผู้นำชุมชนที่อาศัยอยู่ในเขตชนบท อ. บางระจัน อ. นครไทย อ.ชาติตระการ อ.วังทอง และ อ.เนินมะปราง จำนวน 806 คน กลุ่มตัวอย่างที่ศึกษาได้แก่ผู้นำชุมชน ได้แก่ ผู้ใหญ่บ้าน กำนัน ของแต่ละอำเภอ ยกเว้น อ.เมืองพิษณุโลก จำนวน 286 คน สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล ได้แก่ ค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และสหสัมพันธ์แบบ **เพียร์สัน (Pearson's Product Moment Correlation Coefficient)**

ผลการวิจัยพบว่า สื่อมวลชนที่ผู้นำชุมชนเปิดรับมากที่สุด คือ โทรทัศน์ รองลงมาคือวิทยุกระจายเสียง และหนังสือพิมพ์ ตามลำดับ สำหรับความเห็นของผู้นำชุมชนเกี่ยวกับบทบาทของสื่อมวลชนที่ให้การศึกษาเพื่อพัฒนาคุณภาพชีวิตประชาชนในเขตชนบทใน อ. พิชณุโลก นั้น ผู้นำชุมชน เห็นว่า โทรทัศน์ เป็นสื่อที่มีบทบาทสำคัญเป็นอันดับ 1 ในด้านต่างๆ ซึ่ง ได้แก่ ด้านที่อยู่อาศัย, ด้านสุขภาพอนามัย, ด้านการให้ความรู้เรื่องความปลอดภัย, ด้านวางแผนครอบครัว, ด้านการประกอบอาชีพ, ด้านการคมนาคมจิตใจ และด้านการอนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรม และผู้นำชุมชนมีความคิดเห็นว่า วิทยุ เป็นสื่อที่มีบทบาทสำคัญเป็นอันดับ 1 ในด้านการให้การศึกษา, ด้านการสร้างสามัคคี และด้านโภชนาการ

จากการทดสอบสมมติฐาน เพื่อหาความสัมพันธ์ระหว่างการเปิดรับข่าวสารจากสื่อมวลชนกับความคิดเห็นของผู้นำชุมชนเกี่ยวกับบทบาทของสื่อมวลชน ในการให้การศึกษาที่มีผลต่อคุณภาพชีวิตของประชาชนในเขตชนบท ใน อ. พิชณุโลก พบว่า การเปิดรับสื่อมวลชนประเภทวิทยุและโทรทัศน์ มีความสัมพันธ์กับความคิดเห็นของผู้นำชุมชนเกี่ยวกับบทบาทของสื่อมวลชนในการให้การศึกษาเพื่อพัฒนาคุณภาพชีวิตของประชาชนในเขตชนบท ใน อ. พิชณุโลก

กิตติกรรมประกาศ

งานวิจัยฉบับนี้จะไม่สามารถสำเร็จลงได้ ถ้าขาดความกรุณาและช่วยเหลือจาก ผศ.สุวารีย์ วงศ์วัฒนา ผู้ซึ่งคอยให้คำแนะนำเกี่ยวกับเรื่องการใช้สถิติและโปรแกรม SPSS for Windows ซึ่งเป็นประโยชน์ต่อการวิจัยเป็นอย่างยิ่ง

ผู้วิจัยขอขอบคุณผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องทุกท่าน ที่ทำให้งานวิจัยฉบับนี้สำเร็จลงด้วยดี รวมทั้งตำราเอกสารงานวิจัยทุกชิ้นที่ใช้ค้นคว้าศึกษาตลอดระยะเวลาที่ทำการวิจัยในครั้งนี้ และสิ่งสำคัญที่สุดที่ทำให้มีงานวิจัยฉบับนี้ในวันนี้ได้ ก็คือ กำลังใจจากเพื่อน ๆ พี่ ๆ รวมทั้งกำลังใจจากตัวเอง ซึ่งเป็นพลังผลักดันให้สามารถจัดทำวิจัยได้สำเร็จสมบูรณ์ลงได้ด้วยดี

อาจารย์บงมา หินเธาว์

มหาวิทยาลัยราชภัฏพิบูลสงคราม
Pibulsongkram Rajabhat University

สารบัญ

	หน้า
บทคัดย่อ	ก
กิตติกรรมประกาศ	ข
สารบัญ	ค
สารบัญตาราง	ง
บทที่ 1 บทนำ	1
ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา	1
วัตถุประสงค์ของการวิจัย	3
สมมติฐานการวิจัย	3
ขอบเขตของการวิจัย	3
นิยามศัพท์	3
ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ	4
บทที่ 2 แนวความคิด ทฤษฎี และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง	5
บทที่ 3 ระเบียบวิธีวิจัย	28
ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง	28
การสร้างเครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย	29
วิธีเก็บรวบรวมข้อมูล	30
การวิเคราะห์ข้อมูล	30
บทที่ 4 ผลการวิจัย	31
บทที่ 5 สรุป อภิปรายผล และข้อเสนอแนะ	47
บรรณานุกรม	52
ภาคผนวก	55
แบบสอบถาม	56

สารบัญตาราง

ตารางที่		หน้า
1	สถานภาพของกลุ่มตัวอย่างจำแนกตามลักษณะทางประชากรและทางสังคม	32
2	พฤติกรรมการเปิดรับสื่อมวลชนของกลุ่มตัวอย่าง จำแนกตามความบ่อยครั้งในการเปิดรับสื่อมวลชนต่าง ๆ ในรอบเดือนที่ผ่านมา	33
3	พฤติกรรมการเปิดรับสื่อมวลชนของผู้นำชุมชน จำแนกตามเวลาที่ใช้ในการเปิดรับ	34
4	รายการวิทยุที่กลุ่มตัวอย่างเปิดรับฟัง	35
5	รายการโทรทัศน์ที่กลุ่มตัวอย่างเปิดรับชม	36
6	เนื้อหาหนังสือพิมพ์ที่กลุ่มตัวอย่างนิชมอ่าน	37
7	ความคิดเห็นของกลุ่มตัวอย่างเกี่ยวกับบทบาทของสื่อมวลชนแต่ละประเภทในการให้การศึกษาเพื่อพัฒนาคุณภาพชีวิตด้านต่าง ๆ	38
8	ปัญหาด้านวิทยุ	42
9	ปัญหาด้านโทรทัศน์	43
10	ปัญหาด้านหนังสือพิมพ์	44
11	แสดงค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์แบบเพียร์สันระหว่างการเปิดรับข่าวสารกับความคิดเห็นของกลุ่มตัวอย่างเกี่ยวกับบทบาทของสื่อมวลชนที่มีผลต่อคุณภาพชีวิตของประชาชน	45
12	แสดงค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์แบบเพียร์สันระหว่างการเปิดรับข่าวสารจากสื่อแต่ละชนิดกับความคิดเห็นของกลุ่มตัวอย่างเกี่ยวกับบทบาทของสื่อมวลชนที่มีผลต่อคุณภาพชีวิตของประชาชน	46

บทที่ 1

บทนำ

ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

การศึกษานั้นนับว่าเป็นปัจจัยสำคัญในการพัฒนาคุณภาพของคนในประเทศ การศึกษาของแต่ละบุคคลมีความสำคัญต่อประเทศชาติ เพราะคนเป็นส่วนหนึ่งของสังคม สังคมเป็นส่วนหนึ่งของประเทศชาติบ้านเมือง ประเทศชาติจะเจริญได้ต้องอาศัยประชาชนพลเมืองที่มีการศึกษา การศึกษาเป็นสิ่งที่ทำให้เกิดความเจริญงอกงามไปในทุก ๆ ด้าน และเป็นการส่งผลให้สังคมเกิดการพัฒนาคืบขึ้นไป

การศึกษาหรือการเรียนรู้นั้นมีไว้จะเป็นการเรียนรู้จากโรงเรียนในระบบการศึกษาที่เป็นทางการเท่านั้น วิธีการเรียนรู้หรือศึกษานอกระบบก็เป็นสิ่งจำเป็นที่คนมิได้ สื่อมวลชนถือได้ว่าเป็นสื่อที่มีบทบาทให้ความรู้ให้การศึกษา แก่ประชาชนนอกระบบโรงเรียนได้เป็นอย่างดี

วิลเบอร์ ชแรมม์ (Wilbur Schramm, 1964 : 41-42, 122-144) ได้อธิบายถึงบทบาทหลักของสื่อสารมวลชนว่า บทบาทแรก คือ การเฝ้าตาม หรือ บทบาทในการเสนอข่าวสาร บทบาทต่อมาคือการกำหนดนโยบาย หรือ บทบาทในการคัดค้านใจ และบทบาทสุดท้าย คือ บทบาทในการสอนหรือ บทบาทในการให้ความรู้ เพื่อให้ทุกส่วนของสังคมมีความเจริญก้าวหน้า ไม่ด้อยกว่ากัน สื่อมวลชนสามารถให้การศึกษา ความรู้ได้หลาย ๆ ด้าน เช่น ด้านการเกษตร ด้านสุขภาพอนามัย ด้านการเมือง การปกครอง ด้านเศรษฐกิจ ด้านสังคม จึงนับได้ว่าสื่อมวลชนมีบทบาทในการพัฒนาเป็นอย่างดี

การสื่อสารมีบทบาทสำคัญยิ่งต่อการดำเนินชีวิตของมนุษย์ในทุก ๆ ด้าน ทั้งในด้านการเมือง การปกครอง เศรษฐกิจสังคม การพัฒนาประเทศ ฯลฯ และบทบาทอีกประการหนึ่งที่นับว่ามีความสำคัญไม่น้อยไปกว่าบทบาทในด้านอื่น ๆ ก็คือ **บทบาทของการสื่อสารต่อการศึกษา** ซึ่งมีบทบาทในทุกกระบวนการศึกษา และจะยิ่งทวีความสำคัญต่อการศึกษามากขึ้นในอนาคต

นอกจากนี้ ณรงค์ สมพงษ์ (2530 : 54-55) ยังได้ให้ความเห็นว่าสิ่งต่างๆ ไม่ว่าจะ เป็นสื่อบุคคล สื่อเฉพาะกิจ และสื่อมวลชนต่างก็มีบทบาทและหน้าที่ในการช่วยกระจายข่าวสารต่างๆ ไปยังบุคคลทำหน้าที่ปลูกเร้าให้เกิดความสำนึกความร่วมมือกันสร้างความสัมพันธ์กันในการพัฒนาชุมชนและ

■ สร้างความเข้าใจร่วมกันของบุคคลกลุ่มต่างๆ ในสังคม ร่วมมือกันแก้ปัญหาที่เกิดขึ้น ทำหน้าที่ในการให้การศึกษาแก่ประชาชน เป็นการยกระดับความรู้ให้สูงขึ้น ให้สามารถนำความรู้ไปประกอบอาชีพ ทำหน้าที่ในการแลกเปลี่ยนข่าวสารกัน เพื่อให้เกิดการถ่ายทอดวิชาการ และประสบการณ์ต่างๆ ถึงแม้ว่าบุคคลนั้นจะอยู่ห่างไกลกันเพียงใดก็ตาม

จะเห็นได้ว่า สื่อมวลชนมีศักยภาพต่อการที่นำมาใช้พัฒนาการศึกษาแก่ประชาชนของประเทศ เพราะสื่อมวลชนเป็นสิ่งที่ให้ความรู้ความคิด เสริมสร้างประสบการณ์ทั้งทางตรง และทางอ้อมแก่ผู้รับสาร เป็นที่ยอมรับกันทั่วไปว่า สื่อมวลชนมีอิทธิพลต่อประชาชนหลาย ๆ ด้าน ทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงหลายประการ เป็นต้นว่า การเปลี่ยนแปลงทัศนคติ ค่านิยม จนกระทั่งการดำเนินชีวิตบางส่วนเกี่ยวกับด้านคุณธรรม ศีลธรรม อารมณ์และสังคม ตลอดจนการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมต่างๆ ที่ผู้รับสารพอใจ และสิ่งสำคัญที่พึงตระหนักคือ บทบาทของสื่อมวลชนที่จะทำให้ประชาชนได้รับความรู้ความเข้าใจเพื่อนำไปพัฒนาคุณภาพชีวิตให้สามารถดำรงชีวิตได้อย่างเป็นสุข

สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาสังคมและเศรษฐกิจแห่งชาติ ได้กำหนดพื้นที่เป้าหมายเพื่อการพัฒนา โดยเฉพาะพื้นที่ในเขตชนบท ซึ่งทั้งอดีตและปัจจุบันได้รับผลกระทบเกี่ยวกับกรรปรับรูปคุณภาพชีวิตของประชาชนในพื้นที่ องค์กรต่างๆ ที่เกี่ยวข้องในการให้การศึกษาแก่ประชาชน จึงจำเป็นที่จะให้ข่าวสารความรู้ ความเข้าใจตลอดจนความคิดเพื่อการพัฒนาคุณภาพชีวิตแก่ประชาชนเป็นอย่างดี และทั่วถึง

ดังนั้นการวิจัยเพื่อการศึกษาความคิดเห็นเกี่ยวกับบทบาทสื่อมวลชนในการให้การศึกษาแก่ประชาชนจากผู้นำชุมชน ซึ่งถือว่าเป็นผู้ที่คลุกคลีกับประชาชนในท้องถิ่นอย่างใกล้ชิด อีกทั้งผู้นำชุมชนซึ่งได้แก่ ผู้ใหญ่บ้าน กำนัน ยังเป็นบุคคลที่มีอิทธิพลต่อความคิด สามารถโน้มนำให้ประชาชนในชุมชนที่ตนรับผิดชอบเกิดการตื่นตัวและยอมรับข่าวสารความรู้การศึกษาใหม่ ๆ ที่มีประโยชน์ต่อตัวประชาชน นำมาปฏิบัติเพื่อพัฒนาคุณภาพชีวิตของประชาชนเอง

เหตุที่เป็นเช่นนี้ เนื่องจากประชาชนในพื้นที่ชนบทจะมีการรวมตัวกันอย่างเหนียวแน่น สมาชิกในชุมชนจะมีระบบความสัมพันธ์แบบเครือญาติ มีการนับถืออาวุโส มีการเห็นอกเห็นใจกัน ดังนั้น ผู้ที่ได้รับการยกย่องให้เป็นผู้นำในชุมชนมักเป็น ผู้ใหญ่บ้าน กำนัน ซึ่งเป็นผู้ที่อาวุโสที่ชาวบ้านศรัทธา บุคคลเหล่านี้มักได้ติดต่อสื่อสารกับทางราชการบ่อยๆ และมีหน้าที่นำเอาข่าวสารเหล่านั้นมาแจ้งให้ชาวบ้านรับทราบผ่านสื่อต่างๆ ในชุมชน ชาวบ้านจึงเกิดความเชื่อถือศรัทธาในผู้นำชุมชน ถ้าผู้นำชุมชนเปิดรับข่าวสารจากสื่อมวลชนหลายๆ แขนงด้วยแล้ว ก็จะยิ่งทำให้ผู้นำชุมชนมีความรู้มากขึ้น ทันสมัย ทันเหตุการณ์ และสามารถนำข่าวสารความรู้ต่างๆ เหล่านั้นมาถ่ายทอดให้ชาวบ้านได้รับทราบ ชาวบ้านก็จะเกิดความรู้และทันโลกทันเหตุการณ์ไปด้วย จะถือว่าผู้นำชุมชนเป็นตัวกลางถ่ายทอดข่าวสารจากสื่อมวลชนไปสู่ประชาชนก็ว่าได้

การศึกษาความคิดเห็นของผู้นำชุมชนเหล่านี้จึงเป็นแนวทางที่จะเป็นประโยชน์แก่ผู้รับผิดชอบและผู้เกี่ยวข้องกับสื่อมวลชนทุกแขนง โดยเฉพาะสื่อมวลชนในระดับท้องถิ่นในอันที่จะนำไปแก้ไขปรับปรุง เนื้อหาสาระในสื่อมวลชนให้มีประโยชน์ต่อการศึกษาเพื่อปรับปรุงคุณภาพชีวิตของประชาชนในชนบทอย่างแท้จริงต่อไป

วัตถุประสงค์ในการวิจัย

1. เพื่อศึกษาพฤติกรรมการเปิดรับข่าวสารจากผู้นำชุมชนต่อบทบาทของสื่อมวลชนในการให้การศึกษาที่มีผลต่อคุณภาพชีวิตของประชาชนในเขตชนบท ใน จ. พิษณุโลก
2. เพื่อศึกษาความคิดเห็นของผู้นำชุมชนเกี่ยวกับบทบาทของสื่อมวลชนในการให้การศึกษาที่มีผลต่อคุณภาพชีวิตของประชาชนในเขตชนบทใน จ. พิษณุโลก
3. เพื่อศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างการเปิดรับข่าวสารจากสื่อมวลชนกับความคิดเห็นของผู้นำชุมชนเกี่ยวกับบทบาทของสื่อมวลชนในการให้การศึกษาที่มีผลต่อคุณภาพชีวิตของประชาชนในเขตชนบท ใน จ. พิษณุโลก

สมมติฐานการวิจัย

การเปิดรับข่าวสารจากสื่อมวลชนมีความสัมพันธ์กับบทบาทของสื่อมวลชนในการให้การศึกษาเพื่อการพัฒนาคุณภาพชีวิตของประชาชนในเขตชนบทในจังหวัดพิษณุโลก

ขอบเขตของการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้เป็นการศึกษาความคิดเห็นของผู้นำชุมชนในเขตชนบทในจังหวัดพิษณุโลกที่มีต่อบทบาทของสื่อมวลชนในการให้การศึกษาเพื่อพัฒนาคุณภาพชีวิตของประชาชนในเขตชนบท ศึกษาบทบาทในการพัฒนาเรื่อง อาหารการกิน ที่อยู่อาศัย สุขภาพอนามัย ความปลอดภัยในชีวิตและทรัพย์สิน การทำมาหาเลี้ยงชีพ การวางแผนครอบครัว ความสำคัญต่อชุมชน และคุณธรรมประจำใจ

นิยามศัพท์

1. **บทบาทของสื่อมวลชน** หมายถึง การทำหน้าที่ของสื่อมวลชน ซึ่งได้แก่ วิทยุ โทรทัศน์ หนังสือพิมพ์ ทั้งในระดับประเทศ และระดับท้องถิ่น เพื่อประชาชนในด้านต่าง ๆ คือ เพื่อบอกเล่า เพื่อให้ความรู้ เพื่อชี้ชวน เพื่อความบันเทิง
2. **การศึกษา** หมายถึง การทำหน้าที่ของสื่อมวลชนในการให้ความรู้ ความคิดเห็น และความเข้าใจแก่ประชาชน
3. **การพัฒนา** หมายถึง การเปลี่ยนแปลงสภาพความเป็นอยู่เดิมในทางที่ดีขึ้น

4. คุณภาพชีวิต หมายถึง การที่ประชาชนมีการเปลี่ยนแปลงชีวิต ความเป็นอยู่ที่ดีขึ้น ในเรื่อง อาหารการกิน ที่อยู่อาศัย สุขภาพอนามัย ความปลอดภัยในชีวิตและทรัพย์สิน การทำมาหาเลี้ยงชีพ การวางแผนครอบครัว ความสำนึกต่อชุมชน และมีคุณธรรมประจำใจ

5. ประชาชนในเขตชนบท หมายถึง ประชาชนที่อาศัยอยู่ร่วมกันตามภูมิประเทศที่อยู่ นอกเขตอำเภอเมือง ได้แก่ อำเภอพรหมพิราม อำเภอวัดโบสถ์ อำเภอบางระกำ อำเภอบางกระทุ่ม อำเภอนครไทย อำเภอชาติตระการ อำเภอวังทอง และอำเภอเนินมะปราง

6. ผู้นำชุมชน หมายถึง บุคคลผู้ซึ่งมีอิทธิพลต่อความคิดเห็นหรือพฤติกรรมของ ชาวบ้านในชุมชน ได้แก่ ผู้ใหญ่บ้าน กำนัน

ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

1. ผลการวิจัยจะเป็นแนวทางให้ผู้เกี่ยวข้อง ผู้ปฏิบัติงานด้านสื่อมวลชนหาทางปรับปรุง เนื้อหาสาระของสื่อให้เหมาะสม เพื่อเป็นการเพิ่มพูนความรู้ในด้านต่าง ๆ แก่ประชาชน ชึ่งขึ้น
2. ผลการวิจัยจะเป็นประโยชน์สำหรับการพัฒนาท้องถิ่น เพื่อพัฒนาคุณภาพชีวิตของ ประชาชนในเขตชนบทในจังหวัดพิษณุโลกให้มีคุณภาพดีขึ้น
3. เป็นแนวทางในการศึกษาวิจัยเกี่ยวกับบทบาทหน้าที่ของสื่อมวลชนต่อการพัฒนาท้องถิ่นต่อไป

บทที่ 2

เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

สังคมทั่ว ๆ ไป และโดยเฉพาะสังคมในประเทศที่กำลังพัฒนานั้น บทบาทและหน้าที่ด้านต่าง ๆ ของสื่อมวลชนเป็นสิ่งสำคัญยิ่ง เพราะสื่อมวลชนเป็นองค์ประกอบที่สำคัญอย่างหนึ่งในการที่จะทำให้องค์กรเกิดการเปลี่ยนแปลง ดังนั้นในการศึกษาบทบาทของสื่อมวลชนในการให้การศึกษาเพื่อให้เกิดการพัฒนาคุณภาพชีวิตแก่ประชาชน จึงเป็นการแสวงหาข้อมูลเพื่อชี้ให้เห็นถึงความสำคัญของสื่อมวลชนอย่างหนึ่ง ทฤษฎีและแนวความคิดที่เกี่ยวข้องกับการศึกษาในเรื่องนี้มีหลายประการ อาทิ เช่น ความหมายและประเภทของสื่อมวลชน หน้าที่ของสื่อมวลชนในการพัฒนาสังคม บทบาทของสื่อมวลชนแต่ละชนิด ในฐานะสื่อมวลชนต่อสังคม เป็นต้น

ความหมายและประเภทของสื่อมวลชน

สื่อมวลชน (Mass Media) เป็นคำที่ใช้ในความหมายของสื่อที่กำหนดลักษณะของผู้รับสารที่เป็นมวลชน (Mass) ลักษณะที่บ่งบอกกับมวลชนก็คือ ประชาชนผู้รับสารมีจำนวนที่ไม่สามารถนับได้แน่นอน และประชาชนที่อาจจะเคยเห็นหรือไม่เคยเห็นหน้ากันมาก่อนเลยก็ได้ มวลชนไม่มีขอบเขตจำกัดแน่นอน และที่สำคัญคือผู้ส่งไม่สามารถสังเกตปฏิกิริยาของผู้รับได้โดยทันที โดยทั่วไปสื่อมวลชนได้แก่หนังสือพิมพ์ นิตยสาร วิทยุ โทรทัศน์ และภาพยนตร์ (ณรงค์ สมพงษ์ 2530 : 42)

เมตตา กฤตวิทย์ และคณะ (2530 : 42) ได้ริบยาว่า “สื่อมวลชน” มักมีความหมายคลุมไปถึงเครื่องมือทางเทคนิคซึ่งการสื่อสารถึงมวลชนต้องไร้จากความหมายดังกล่าว สื่อมวลชนจึงประกอบด้วย

1. สื่อสิ่งพิมพ์ (Print media) ได้แก่ หนังสือพิมพ์ นิตยสาร หนังสือแผ่นพับ จดหมายเวียนและใบปิดประกาศ เป็นต้น
 2. สื่ออิเล็กทรอนิกส์ (Electronic media) ได้แก่ วิทยุ และการบันทึกเสียงต่าง ๆ ซึ่งผ่านทางหู หรือ โทรทัศน์ ภาพยนตร์ และการบันทึกวิดีโอซึ่งผ่านทั้งทางตาและหู
- ชัยขงค์ พรหมวงศ์ (2530 : 270) ได้ให้ความหมายว่า สื่อมวลชนเป็นสื่อที่ใช้ส่งสารจากบุคคลหรือกลุ่มบุคคลไปยังผู้รับที่มีจำนวนมากและอยู่ต่างถิ่นที่กันในเวลาเดียวกันหรือต่างเวลากัน โดยมีจุดมุ่งหมายที่จะส่งสารซึ่งได้แก่ ข่าว ความรู้ ความคิดเห็น ความบันเทิงและแจ้งความ ฯลฯ ไปสู่มวลชนด้วยความรวดเร็ว เทียบตรงและประหยัด

จะเห็นได้ว่า สื่อมวลชนมีจุดมุ่งหมายเพื่อส่งสารไปยังผู้รับสารที่มีอยู่จำนวนมากโดยมีสื่อต่าง ๆ เป็นตัวนำ ซึ่งได้แก่ หนังสือพิมพ์ นิตยสาร วิทยุ โทรทัศน์ และภาพยนตร์

ส่วนคำว่า การสื่อสารมวลชน (Mass Communication) พลตรีพระเจ้าวรวงศ์เธอกรมหมื่นนราธิปพงศ์ประพันธ์ (2516 : 27) ได้ให้ความหมายไว้ว่า การสื่อสารมวลชนเป็นการติดต่อสื่อสารไปสู่บุคคลมากมายทั่วประเทศ ซึ่งบุคคลเหล่านี้มีฐานะอาชีพแตกต่างกัน ผู้ที่รับสารได้แก่ ผู้ที่อ่านหนังสือพิมพ์ นิตยสาร ผู้ฟังวิทยุกระจายเสียง ผู้ชมโทรทัศน์ และภาพยนตร์ หากมีความสนใจในเรื่องเดียวกันหรือต่างเรื่องกันก็ขึ้นอยู่กับความในใจของบุคคลแล้วอาจปรารถนาทราบกับญาติมิตรเพื่อแลกเปลี่ยนความคิดเห็นกัน และในการนี้สารที่ตนได้รับก็จะแพร่ไปในหมู่ของตน

หน้าที่ของสื่อมวลชนต่อการพัฒนาสังคม

แฮโรลด์ ลาสเวลล์ (Harold Lasswell 1948 : 37 - 51) นักรัฐศาสตร์ชาวอเมริกันได้กล่าวถึงหน้าที่ที่สำคัญ 3 ประการของสื่อมวลชนคือ

1. สื่อมวลชนมีหน้าที่เป็นผู้สังเกตการณ์ และรายงานข่าวต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นให้ประชาชนทราบ

2. สื่อมวลชนมีหน้าที่ประสานส่วนต่าง ๆ ของสังคม หรืออธิบายข้อกำหนดและความเห็นให้ประชาชนเข้าใจยิ่งขึ้น

3. สื่อมวลชนมีหน้าที่รักษา ควบคุมวัฒนธรรม หรือทำหน้าที่ให้การศึกษาคือ ต่อมานักสังคมวิทย่อีก 2 ท่านคือ วิลเบอร์ แชรรมม์และชาร์ลส์ อาร์ไรท์ (Wilbur Schramm and Charles R. Wright) ได้เพิ่มหน้าที่ข้อที่ 4 คือ

4. สื่อมวลชนมีหน้าที่ให้ความบันเทิง คือ การให้ความบันเทิงแก่ผู้เปิดรับชมสื่อมวลชน (อ้างอิงใน ประมะ สตะเวทิน 2529 ก : 133)

วิลเบอร์ แชรรมม์ (Schramm 1975 : 33 - 34) ได้ให้ความเห็นเกี่ยวกับหน้าที่โดยทั่วไปของสื่อมวลชนต่อสังคมไว้ดังนี้

1. สื่อมวลชนให้ข่าวสารความเคลื่อนไหวของเหตุการณ์ต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นในสังคม
2. เป็นเวทีแสดงความคิดเห็นของประชาชนต่อประเด็นขัดแย้งในปัญหาต่างๆ มีผลกระทบต่อประชาชนที่อยู่ในสังคม
3. เป็นแหล่งให้ความรู้แก่ประชาชนเท่ากับเป็นแหล่งเพิ่มพูนปัญหา อันนำมาซึ่งความก้าวหน้าของตนเองและสังคม
4. ให้ความบันเทิง เพื่อให้ประชาชนได้พักผ่อนทางจิตใจ คลายความตึงเครียดและให้ความสนุกสนาน
5. ให้บริการทางธุรกิจ เพื่อประโยชน์ต่อการค้าและเศรษฐกิจของสังคม

เกษม ศิริสัมพันธ์ (2508 : 70 - 72) ได้กล่าวถึงหน้าที่ที่สำคัญของการสื่อสารมวลชนไว้ ดังนี้

1. หน้าที่ในการเสนอข่าวข้อเท็จจริง การสื่อสารมวลชนเป็นการบริการสาธารณะเพื่อการกระจายข่าวสารและเหตุการณ์ต่าง ๆ ให้สมาชิกในสังคมทราบ
2. หน้าที่ในการเสนอความคิดเห็น สื่อสารมวลชนทุกประเภทมีบทบาทสำคัญของการเสนอความคิดเห็นในปัญหาหนึ่งปัญหาใด ซึ่งมีผลกระทบต่อผลประโยชน์อันเป็นส่วนรวมของสังคม สื่อมวลชนเป็นผู้นำที่สำคัญในทางความคิดเห็นของมวลชน
3. หน้าที่ในการให้ความบันเทิง การให้ความบันเทิงแก่มวลชนเป็นหน้าที่ประการสำคัญของสื่อสารมวลชนทุกแขนง
4. หน้าที่เป็นผู้แนะนำอันเป็นคุณประโยชน์แก่สมาชิกมวลชนของสังคมด้วย การสื่อสารมวลชนนับได้ว่าเป็นสื่อในการศึกษาประเภทหนึ่ง สื่อมวลชนประเภทต่าง ๆ เป็นเสมือนหน้าต่างที่เปิดให้เห็นและเรียนรู้สิ่งภายนอกรอบ ๆ ตัวในโลกปัจจุบัน บุคคลซึ่งละเลยไม่ยอมใช้สื่อมวลชนเปรียบเสมือนขังตัวเองอยู่ในห้องมืด ไม่ยอมเปิดหน้าต่างดูเดือนดตะวันตก

หน้าที่ของสื่อมวลชนเหล่านี้ ได้ถูกยึดปฏิบัติทั่วไปในสังคมที่มีกิจกรรมเกี่ยวกับสื่อสารมวลชนแต่ความมากน้อยในทางปฏิบัติตามหน้าที่ดังกล่าวข้างต้นแตกต่างกัน ทั้งนี้เพราะยังมีปัจจัยอีกหลายประการที่จะต้องคำนึงถึงและเป็นข้อจำกัด ทำให้ไม่สามารถปฏิบัติหน้าที่ดังกล่าวได้ เช่น ประเภทของสื่อมวลชน นโยบายของผู้บริหารสื่อมวลชน ความต้องการของผู้ใช้สื่อมวลชน ข้อจำกัดทางการเมือง เศรษฐกิจและสังคม (ศิริชัย ศิริภาพ : 2520 : 142)

ปรมะ สตะเวทิน (2529 ข : 147 - 149) ได้กล่าวถึงหน้าที่ของการสื่อสารในการพัฒนาสังคมว่า การปฏิบัติหน้าที่ของการสื่อสารเพื่อพัฒนาสังคมในขณะที่ประเทศกำลังพัฒนาไปนั้น มีลักษณะ ดังนี้

1. หน้าที่ในการให้ข่าวสาร (Information Function) ก่อนที่ประเทศจะพัฒนาไปได้นั้น ประชาชนต้องมีความกระตือรือร้น (aspiration) ที่จะพัฒนาตัวเอง และสังคมโดยรวม ดังนั้นหน้าที่ของการสื่อสารจึงเป็นควรให้ข่าวสารแก่ประชาชนในลักษณะที่สร้างบรรยากาศแห่งการพัฒนาด้วยการเสนอข่าวสารเกี่ยวกับการพัฒนาแก่ประชาชนให้มาก ๆ สารของข่าวสารที่เสนอได้แก่ วิถีชีวิตของสังคมที่พัฒนา โดยการพัฒนาต่าง ๆ ระบบการเมือง สังคม เศรษฐกิจและวัฒนธรรมของประเทศตนเอง และประเทศที่พัฒนา เป้าหมายและปัญหาของการพัฒนา การเสนอข่าวสารในลักษณะนี้เป็นการกระตุ้นให้ประชาชนเกิดความสนใจต่อการพัฒนา ได้รู้ได้เห็นสิ่งต่าง ๆ เพิ่มขึ้น ทำให้หูตากว้างขึ้น และสามารถเปรียบเทียบตัวเองและสังคมของตนเอง กับสังคมอื่น และคนในสังคมอื่นได้
2. หน้าที่ในการชักจูงใจ (Persuasive Function) หน้าที่ของการสื่อสารในประเทศที่กำลังพัฒนา ก็คือการชักจูงใจให้ประชาชนเปลี่ยนวิถีชีวิตของคนและเข้าร่วมในโครงการพัฒนาอย่างจริงจัง

(active participation) ด้วยการแสดงความคิดเห็น สนับสนุนโครงการพัฒนาของรัฐบาล และชี้แนะการตัดสินใจของประชาชน ตลอดจนชี้แนะให้เห็นถึงประโยชน์ที่ประชาชนและสังคมโดยรวมจะได้รับการพัฒนา

3. หน้าที่ในการให้ความรู้ (Educational Function) ในการพัฒนาประเทศนั้นเพื่อประชาชนได้รับทราบข่าวสารเกี่ยวกับความจำเป็นของการพัฒนาจนเกิดความรู้สึกกระตือรือร้นและตัดสินใจที่จะเปลี่ยนแปลงวิถีชีวิตของคนแล้ว สิ่งก็ตามมาก็คือ ทำอย่างไรประชาชนจึงจะมีความรู้ความสามารถในการที่จะปรับตัวเองให้เข้ากับสังคมที่เปลี่ยนแปลงไปได้ นั่นก็คือทำอย่างไรประชาชนจึงจะมีความรู้ความเข้าใจถึงบทบาทหน้าที่และความรับผิดชอบของคนในสังคมใหม่ ทำอย่างไรประชาชนจึงจะมีความสามารถในการที่จะใช้ชีวิตการใหม่ ๆ ในการผลิตผลผลิตทางการเกษตรหรือในการประกอบอาชีพของตน คำตอบก็คือ รัฐบาลจะต้องให้ความรู้แก่ประชาชนทั้งในประเทศในเรื่อง อ่านออก เขียนได้ (Literacy) การเกษตร (Agriculture) การสาธารณสุข (Health) และการช่าง (Mechanical and Electronic Skills) การสื่อสารโดยเฉพาะอย่างยิ่ง สื่อมวลชนสามารถที่จะทำหน้าที่ในการที่จะให้ความรู้ที่จำเป็นสำหรับการปรับตัวของประชาชนให้เข้ากับการพัฒนาสังคมได้ โดยการให้ความรู้แก่ประชาชนทั้งในเรื่อง การอ่านออกเขียนได้ การปรับปรุงการกินอยู่และการประกอบอาชีพ

สื่อมวลชนสามารถทำหน้าที่ในการให้การศึกษ ให้ความรู้แก่ประชาชนได้ทั้งโดยตรงและโดยอ้อม การให้ความรู้โดยตรงได้แก่ การใช้สื่อมวลชนสำหรับการศึกษา ในโรงเรียนโดยทำหน้าที่เป็นสื่อทัศนูปกรณ์ (Audio-visual aide) สำหรับการให้ความรู้โดยอ้อม เป็นการใช้สื่อมวลชนเพื่อให้การศึกษาทงอ้อมแก่ประชาชนทั่วไป โดยสื่อมวลชนทำหน้าที่เสนอความรู้ด้านต่าง ๆ เช่น การเมือง การประกอบอาชีพ เศรษฐกิจ สุขภาพอนามัย ความรู้ทั่ว ๆ ไป เป็นต้น ซึ่งจะทำให้ประชาชนที่อ่านหนังสือพิมพ์ นิตยสาร ฟังวิทยุ ชมโทรทัศน์ วิทยุทัศน์ และภาพยนตร์ได้รับความรู้เหล่านั้นโดยอัตโนมัติ ในการพัฒนาสังคม บารุง สุขพรรณ (2526 : 16 - 22) ได้กล่าวว่าสื่อมวลชนมีบทบาทช่วยการพัฒนาสังคมได้ 4 ประการ คือ

1. การพัฒนาทางอารมณ์ สื่อมวลชนทำหน้าที่เป็นสื่อกลางที่ส่งข่าวสารจากรัฐบาลไปยังประชาชน และในทำนองเดียวกันก็รับความคิดเห็นจากประชาชนเสนอขึ้นไปยังรัฐบาล ทำให้สามารถทราบความต้องการของประชาชนได้อย่างถูกต้อง อีกทั้งประชาชนและรัฐบาลเกิดการเข้าใจอันดีต่อกัน
2. การพัฒนาทางการศึกษา สื่อมวลชนที่หน้าที่จะต้องเสริมสร้างพุทธิปัญญา (Intellectual) ให้แก่สมาชิกของสังคม

พระราชวรมูณี ได้ให้ความสำคัญของการศึกษาไว้ว่า การศึกษาเป็นทั้งตัวการพัฒนาและเป็นเครื่องมือสำหรับพัฒนา คือ เป็นการพัฒนาตัวบุคคลขึ้นโดยพัฒนาตัวคนทั้งคนหรือทั้งชีวิตตัวการพัฒนา นั่นคือการศึกษา เมื่อผู้เรียนมีการศึกษาแล้วก็จะเอาคุณสมบัติที่ตัวมีซึ่งเกิดจากการศึกษานี้ไปเป็นเครื่องมือในการดำเนินชีวิตและสร้างสรรค์สิ่งต่าง ๆ การศึกษาก็เลยกลายเป็นเครื่องมือของการพัฒนา เมื่อ

มีการศึกษาดีแล้วจะไปพัฒนาประเทศ พัฒนาวัตถุ หรือพัฒนาอะไร ๆ ก็พัฒนาได้อย่างถูกต้องโดยใช้การศึกษาที่ถูกต้องเป็นเครื่องมือพัฒนา (พระราชวรมุนี ประพุทธ์ ปยุตโต) 2530 : 70)

3. การพัฒนาทางด้านของเศรษฐกิจ สื่อมวลชนจะให้ความรู้เกี่ยวกับการผลิตใหม่ ๆ ตลอดจนกลุ่มทางของอาชีพต่าง ๆ ทำให้ประชาชนสามารถปรับตัวเองให้ก้าวหน้าอยู่เสมอ

4. การพัฒนาด้านสังคม สื่อมวลชนจะช่วยสื่อความหมายให้บุคคลในสังคม ประสานสามัคคีระหว่างคนรุ่นต่างๆ อีกทั้งระหว่างประชาชนในชนบทกับประชาชนในเมืองให้เข้าใจถึงปรากฏการณ์เปลี่ยนแปลงของสังคม ทำให้ความขัดแย้งและความตึงเครียดในทางจิตใจและทางสังคมลดน้อยลง อีกทั้งยังสร้างค่านิยมที่เหมาะสมกับปัจจุบันนี้ด้วย

จากคุณลักษณะที่แสดงให้เห็นบทบาทหน้าที่ของสื่อมวลชนในด้านต่าง ๆ ดังกล่าวแล้ว วัฒนา พุทธิสารานนท์ (2526 : 5) ยังได้ประมวลลักษณะพิเศษของสื่อมวลชนไว้ดังนี้

1. สื่อมวลชนเป็นส่วนหนึ่งของสังคม จะต้องมิสถาบันและกลุ่มสาธารณชนเพื่อจะสื่อสารไปสู่กลุ่มเป้าหมาย การผลิตรายการวิทยุ รายการโทรทัศน์ และหนังสือพิมพ์ ขอบเขตการผู้มีความรู้ ประสบการณ์อย่างกว้างขวางทางการประชาสัมพันธ์ สื่อสารมวลชนและการบริการองค์การ อีกทั้งเป็นตัวกลางสื่อสารติดต่อระหว่างกลุ่มชนภายในสถาบันและภายนอกสถาบันให้การประสานงานกันอยู่ได้ผล

2. สื่อมวลชนจะถ่ายทอดข่าวสารไปยังกลุ่มสาธารณชนได้โดยตรงอย่างรวดเร็วด้วยเทคโนโลยีสมัยใหม่และเครื่องมือทันสมัยในปัจจุบัน

3. สื่อมวลชนทำหน้าที่เป็นผู้คอยสังเกตการณ์ ระวังและเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นอย่างรวดเร็วจับไว

4. จะช่วยตีความหมาย หรือวิเคราะห์ข่าวใหม่ให้ประชาชนได้เข้าใจมากขึ้น เสนอความคิดเห็น โดยกำหนดหรือคาดคะเนเหตุการณ์ที่ระกิดขึ้นล่วงหน้าโดยการนำหลักฐานและข้อเท็จจริงมาประกอบการรายงานข่าวนั้น ๆ

5. สื่อสารมวลชนเป็นส่วนรวมจะนำไปใช้เพื่อผลประโยชน์ของบุคคลใดบุคคลหนึ่งหรือชนกลุ่มใดกลุ่มหนึ่งไม่ได้ สิ่งที่ยากัดขอบเขตของสื่อสารมวลชนก็คือปัญหาทางเศรษฐกิจเครื่องมือทางสื่อมวลชนที่ทันสมัย ระเบียบข้อบังคับที่ควบคุมสื่อมวลชน ตลอดจนการติดต่อสื่อสารระหว่างประเทศซึ่งย่อมแตกต่างกันในเรื่องภาษา วัฒนธรรม การศึกษา ศาสนา ประสิทธิภาพและภูมิหลังของแต่ละสังคม

6. ประชาชนกลุ่มเป้าหมายของสื่อสารมวลชนย่อมมีลักษณะภูมิหลัง สิ่งแวดล้อม วัฒนธรรม ขนบธรรมเนียมประเพณี อาชีพ พื้นฐานของชีวิตความสนใจ ตลอดจนมาจากสังคมที่แตกต่างกัน จึงมีความจำเป็นอย่างยิ่งที่จะต้องศึกษาและเข้าใจมวลชนอย่างละเอียดถี่ถ้วน การติดต่อสื่อสารจึงจะสัมฤทธิ์ผล

7. ให้การศึกษาและช่วยถ่ายทอดวัฒนธรรมของแต่ละสังคมให้กลมกลืนกันได้ดี เป็นการลดช่องว่างระหว่างชนชั้นให้อยู่ร่วมกันอย่างสันติสุข

8. สื่อสารมวลชนสามารถติดต่อสื่อสารไปยังมวลชนในสังคมที่อยู่กันอย่างกระจัดกระจายห่างไกลกันออกไปในท้องถิ่นทุรกันดาร และกลุ่มประชากรที่อยู่กันเป็นกลุ่มก้อนตามเมืองใหญ่ ๆ ได้ทั่วโลก โทรทัศน์และวิทยุสื่อสารได้อย่างฉับพลัน สามารถรับฟังความคิดเห็นต่อรายการจากประชาชนกลุ่มเป้าหมายได้ในทันทีทันใด

9. ประชาชนที่อาศัยอยู่ภายในแต่ละชุมชนของสังคม ย่อมได้รับอิทธิพลของสื่อมวลชนอย่างสม่ำเสมอจนกลายเป็นส่วนหนึ่งของชีวิตประจำวัน ยังได้กระตุ้นมวลชนที่มีความสนใจร่วมกันให้ได้มีโอกาสแสดงออกซึ่งความคิดเห็นและร่วมกันสร้างสรรค์สิ่งที่เป็นประโยชน์ต่อสังคมตลอดจนร่วมมือกันในกิจกรรมต่าง ๆ ผลที่ได้รับก็คือ การเกิดประชามติขึ้น

10. วิธีการเสนอข่าวสารของสื่อมวลชนย่อมแตกต่างกันไปตามวิธีการเฉพาะตัวของสื่อมวลชนแต่ละชนิด ไม่ว่าจะเป็นการเสนอข่าวในหน้าหนังสือพิมพ์ วิทยุกระจายเสียง โทรทัศน์หรือสิ่งพิมพ์อื่น การเสนอข่าวของสื่อมวลชนจึงเปรียบเสมือนกับเลนส์ของกล้องถ่ายรูป ย่อมแตกต่างกันตามคุณภาพ ราคา วิธีการที่ใช้ และผู้ดำเนินงานทางด้านประชาชนกลุ่มเป้าหมายนั้นย่อมมีความคิดความสามารถที่จะรับสารแตกต่างกันตามพื้นฐานของความรู้ ประสบการณ์ สามารถเข้าใจความหมายในรูปแบบที่แตกต่างกัน

บทบาทที่สำคัญอีกประการหนึ่งของสื่อมวลชนเกี่ยวกับการพัฒนาสังคมก็คือ ความพยายามในการสร้างค่านิยมใหม่ ๆ ที่เหมาะสมกับสมัยปัจจุบันขึ้นในหมู่ประชาชน เช่น ค่านิยมแห่งความยุติธรรมทางสังคมและค่านิยมแห่งความรับผิดชอบ และวินัยทางสังคม ค่านิยมทั้งสองชนิดนี้จะช่วยสังคมมีความสุข มีความซื่อสัตย์และสับสนน้อยลงเพราะ ค่านิยมแห่งความยุติธรรมทางสังคมถ้ามีอยู่มากในหมู่ประชาชน จะมีผลทำให้การเล่นพวกพ้องน้อยลง การฉ้อราษฎร์บังหลวงน้อยลง และการใช้อำนาจอภิสิทธิ์เพื่อประโยชน์ส่วนตน โดยไม่คำนึงถึงผลเสียหายต่อส่วนรวมจะน้อยลงไปด้วย ส่วนค่านิยมแห่งความรับผิดชอบต่อ วินัยทางสังคม ถ้ามีอยู่มากในสังคมจะมีผลทำให้การทำลายสมบัติและทรัพย์สินของชาติน้อยลง เช่น การทำลายป่า การทิ้งขยะบนท้องถนนจะน้อยลง รวมทั้งการขับรถโดยไม่เคารพกฎจราจร การหลอกลวง ขโมยลักทรัพย์ ซึ่งบทบาทของสื่อมวลชนจะมุ่งพัฒนาลักษณะดังกล่าวข้างต้นเป็น 4 ระดับ คือ

1. ระดับบุคคล ได้แก่ การให้ข่าวสาร ข้อคิด วิธีปฏิบัติเกี่ยวกับการปรับปรุงบุคลิกภาพ เพื่อให้เป็นผู้ที่มีประสิทธิภาพทั้งการทำงานและสังคม เป็นต้น

2. ระดับกลุ่ม ได้แก่ การให้ข่าวสาร ข้อคิด วิธีปฏิบัติเกี่ยวกับการอบรมเลี้ยงดูบุตรที่ถูกต้อง การทำงานเป็นกลุ่มเพื่อให้มีพลังในการแก้ปัญหา และการต่อรอง เป็นต้น

3. ระดับชุมชน ได้แก่ การให้ข่าวสาร ข้อคิด วิธีปฏิบัติเกี่ยวกับการอบรมการพัฒนาชุมชนที่รัฐและราษฎรกำลังเร่งพัฒนา เป็นต้น

4. ระดับชาติ ได้แก่ การให้ข่าวสาร ข้อคิด วิถีปฏิบัติเกี่ยวกับการพัฒนาเศรษฐกิจ สังคม การเมือง การปกครองและการศึกษา

จากภารกิจหน้าที่หรือบทบาทของสื่อมวลชนข้างต้น ทำให้เราสามารถระบุจุดหมายของสื่อมวลชนได้ 5 ประการ ดังนี้

1. ด้านสารสนเทศ ได้แก่ การให้ความรู้ข่าวสารต่าง ๆ ของสังคมและสถานการณ์ของโลก
2. ความเกี่ยวพัน คือให้มีการรู้จักปรับตัวเข้ากับสังคมในด้านต่าง ๆ เช่น รู้จักแสดงความคิดเห็น วิเคราะห์ วิวิจารณ์เหตุการณ์ต่าง ๆ ได้ รวมทั้งรู้จักสร้างประชาคมดีให้เกิดประโยชน์ต่อสังคม
3. ความต่อเนื่อง คือการให้รู้จักรักษาวัฒนธรรมที่ดีไว้ และยอมรับในวัฒนธรรมใหม่ที่ดี สังคมยอมรับ และเห็นว่าเหมาะสมดีงาม
4. ความบันเทิง คือให้ได้รับความสนุกสนาน เพลิคเพลิน เพื่อผ่อนคลายความตึงเครียด
5. การผลักดันให้เกิดการเคลื่อนไหวในสังคมด้วยการรณรงค์โดยมีจุดหมายเกี่ยวกับเรื่องทางสังคมภายในขอบเขตเมือง, สังคม การพัฒนา เศรษฐกิจ การทำงาน และในบางครั้งเป็นเรื่องทางศาสนา (ศิริชัย ศิริกาษา และกาญจนา แก้วเทพ 2531 : 104 - 105)

แนวทฤษฎีสื่อสารมวลชนเพื่อการพัฒนา

อย่างไรก็ตาม เพื่อให้สนองตอบการศึกษาต่อบุคคล ชุมชน สังคมตลอดจนประเทศชาติในด้านต่าง ๆ สื่อมวลชนจะต้องตระหนักถึงหน้าที่อันพึงกระทำที่เหมาะสม อีกทั้งจะต้องเข้าใจสถานภาพของตนเองตาม "ทฤษฎีสื่อมวลชนเพื่อการพัฒนา" ที่ศิริชัย ศิริกาษา และกาญจนา แก้วเทพ (2531 : 128 - 132) อธิบายไว้ว่า เกี่ยวกับลักษณะที่เหมาะสมของสื่อมวลชนในประเทศที่กำลังพัฒนานั้น ไม่ใช่เป็นเรื่องง่าย ทั้งนี้เนื่องจากประเทศที่กำลังอยู่ระหว่างการพัฒนาต่างก็มีเงื่อนไขทางเศรษฐกิจและสังคมที่แตกต่างกันอย่างมาก และมักจะอรรถาธิบายคล้ายกัน นั่นก็คือโครงการสร้างพื้นฐานทางการสื่อสาร ทักษะทางด้านอาชีพการสื่อสารแหล่งทรัพยากรทางวัฒนธรรม ทรัพยากรทางการผลิตงานสื่อมวลชน และการมีผู้รับสารที่พร้อมจะรับสารจากสื่อมวลชน ปัจจัยที่เกี่ยวข้องอื่น ๆ ก็คือ การที่ประเทศกำลังพัฒนาต้องพึ่งพาประเทศที่พัฒนาแล้วทางด้านเทคโนโลยีด้านทักษะต่าง ๆ และผลผลิตทางวัฒนธรรมและประเทศที่กำลังพัฒนาต่างก็ถือว่างานที่สำคัญที่สุดของประเทศก็คือ การพัฒนาเศรษฐกิจ การเมืองและสังคม สถาบันอื่น ๆ จะต้องยอมตายเพื่อสนองต่อวัตถุประสงค์ดังกล่าว

ทฤษฎีพัฒนาการเกิดขึ้นมากจากสภาพการณ์ต่าง ๆ ที่เหมือนกันของประเทศที่กำลังพัฒนา และข้อจำกัดในการนำเอาทฤษฎีอื่น ๆ มาใช้กับสภาพของประเทศเหล่านี้ โดยเฉพาะอย่างยิ่งในแง่ที่เป็น การต่อต้านการต้องพึ่งพาและถูกรอบงำจากต่างชาติ และอำนาจนิยมแบบตามใจ ในแง่ของการสนับสนุนการใช้สื่อมวลชนเพื่อการพัฒนาประเทศ เพื่อความเป็นอิสระเป็นตัวของตัวเองการมีเอกลักษณ์

ทางวัฒนธรรมของตนเอง นอกจากนั้นยังเป็นการส่งเสริมความนิยมชมชอบในระบบประชาธิปไตยระดับหนึ่ง โดยการสื่อสารที่มีรูปแบบที่เปิดโอกาสให้ทุกคนมีส่วนร่วม ส่วนหนึ่งก็คือความต้องการที่จะประสบผลสำเร็จในการพัฒนาตามอุดมการณ์ ด้วยวิธีการร่วมมือช่วยเหลือซึ่งกันและกัน สิ่งหนึ่งที่ทำให้ทฤษฎีพัฒนาการของสื่อมวลชนมีความหนักแน่นก็คือ การยอมรับการพัฒนาเศรษฐกิจในตัวของมันเอง ซึ่งก็เกี่ยวข้องไปถึง “การสร้างชาติ” เป็นอุดมการณ์ที่ค่อนข้างยากลำบากในประเด็นที่เสรีภาพของสื่อมวลชนและของหนังสือพิมพ์บางอย่างนั้นจำเป็นต้องอยู่ภายใต้ขอบเขตที่จำกัดโดยสื่อมวลชนจะเพิ่มความรับผิดชอบในการช่วยให้อุดมการณ์ของการพัฒนาประเทศบรรลุผลและในเวลาเดียวกันก็จะเป็นการมีอุดมการณ์รวมกันแทนที่จะเป็นอุดมการณ์ของแต่ละบุคคล สิ่งใหม่ที่แปลกใหม่ ๆ ในทฤษฎีพัฒนาการของสื่อมวลชนก็คือ การเน้นในเรื่อง “สิทธิของการสื่อสาร” ตามมาตรา 19 ของปฏิญญาสากลว่าด้วยสิทธิมนุษยชนซึ่ง “ทุกคนมีสิทธิที่จะแสดงความคิดเห็นโดยเสรี สิทธิอันนี้รวมถึงเสรีภาพที่จะมีความเห็นโดยปราศจากการขัดขวางใด ๆ ถึงแม้ว่าการจะหากรณีตัวอย่างตามทฤษฎีพัฒนาการของสื่อมวลชนเป็นเรื่องที่ทำได้ยากก็ตาม หลักการที่สำคัญของทฤษฎีนี้ มีดังต่อไปนี้

- สื่อมวลชนควรยอมรับ และดำเนินงานด้านการพัฒนาในแนวนโยบายของชาติที่กำหนดไว้
- เสรีภาพของสื่อมวลชนควรถูกจำกัดตาม 1) ความสำคัญทางเศรษฐกิจ 2) ความต้องการพัฒนาของสังคม
- สื่อมวลชนควรให้ความสำคัญต่อข่าวสารและสาระที่เกี่ยวกับประเทศอันที่กำลังพัฒนาซึ่งมีความใกล้ชิดกันในทางภูมิศาสตร์ ทางวัฒนธรรมหรือในทางการเมือง
- นักหนังสือพิมพ์ และเจ้าหน้าที่ของสื่อมวลชนแห่งอื่น ๆ จะต้องมีความรับผิดชอบ และมีเสรีภาพในการเก็บรวบรวมข่าวสารและการเผยแพร่ข่าวสาร
- เพื่อประโยชน์ต่ออุดมการณ์ของการพัฒนา รัฐมีสิทธิเข้าแทรกแซง หรือกำจัดการดำเนินงานของสื่อมวลชน การใช้วิธีการตรวจพิจารณาเนื้อหา การให้เงินอุดหนุน การดำเนินงานหรือการเข้าควบคุมโดยตรง ถือว่าเป็นการกระทำที่ชอบด้วยเหตุผล

สื่อมวลชนกับแผนพัฒนาประเทศ

จากความสำคัญของสื่อมวลชนนี้เอง รัฐบาลจึงได้นำ “แผนงานระบบสื่อมวลชน” เข้าไปในแผนพัฒนาประเทศ พ.ศ. 2530 – 2534 ตามที่ ประโยชน์ เจริญสุข และวารินทร์ วงศ์หาญเชาว์ (2529 : 103) ได้กล่าวถึงดังนี้

แผนงานระบบสื่อมวลชน

(1) แนวคิด บทบาทหลักของสื่อมวลชนเพื่อการพัฒนา ได้แก่ การเผยแพร่ความเคลื่อนไหวต่าง ๆ ในสังคม และเป็นช่องทางในการแลกเปลี่ยนทัศนะ และประสบการณ์ในหมู่สมาชิกของชุมชน ระบบสื่อมวลชนในชุมชนเมืองมีความได้เปรียบที่อยู่กับแหล่งข้อมูล และสามารถเผยแพร่ข้อมูลได้อย่างรวดเร็วและกว้างขวาง ครอบคลุมไปถึงชุมชนชนบทด้วย

(2) ยุทธศาสตร์ การพัฒนาระบบสื่อสารมวลชน ควรเปิดโอกาสให้องค์กรที่มีหน้าที่ให้การศึกษ และให้ข่าวสารได้ใช้ระบบสื่อมวลชนเป็นเครื่องมือช่วยในการดำเนินการ การพัฒนาดังกล่าวควรเน้นที่จะส่งเสริมบทบาทของเอกชนอย่างกว้างขวางและลดระดับการควบคุมโดยองค์กรของรัฐบาลลง

(3) แผนงาน แผนงานการพัฒนาระบบสื่อมวลชนประกอบด้วย

- ปรับปรุงการดำเนินงานของหน่วยงานสื่อสารมวลชนให้มีความคล่องตัวในการบริหารแก่ชุมชนมากขึ้น
- ปรับปรุงทบทวนมาตรการการควบคุมการดำเนินงานของระบบสื่อมวลชนโดยรัฐให้องค์กรเอกชนมีบทบาทในการควบคุมตนเองมากขึ้น

ฉะนั้น สื่อมวลชนจะต้องตระหนักถึงภาระหน้าที่ของตนเพื่อให้สอดคล้องกับวัตถุประสงค์ของการสื่อสารเพื่อการพัฒนา ก็คือ “มุ่งที่จะประทับแนวความคิดไว้ในดวงใจ สร้างเสริมเจตคติ (Attitude) และสอนทักษะให้แก่กลุ่มเป้าหมายตามที่ประเทศที่กำลังพัฒนาต้องการ” และเพื่อวัตถุประสงค์ดังกล่าวนี้ สิ่งที่จะใช้สื่อสารในประเทศที่กำลังพัฒนาจึงมีหน้าที่ใหญ่ ๆ ที่จะต้องทำ 4 ประการคือ

1. เผยแพร่ความรู้ที่จะแจ้งให้ประชาชนทราบถึงเหตุการณ์ที่สำคัญโอกาสอันตรายและการเปลี่ยนแปลงในสังคมชนบท ประเทศ และของโลก
2. จัดอภิปรายญาติที่มีผลกระทบต่อชีวิตของชาติ หรือสังคมชนบทโดย ส่งออกอากาศ (หรือ/และสื่ออื่น ๆ)
3. สอนทักษะและเจตคติที่ประชาชนต้องการนำมาใช้ ทำให้ชีวิตของงานดีขึ้น
4. สร้างสรรค์และคำจูนรากฐานของสมานฉันท์ทางสังคม (สนั่น ปัทมะทิน 2531 : 44)

สื่อมวลชนกับแผนพัฒนาชนบท

ส่วนนโยบายการพัฒนาประชาชนโดยเฉพาะในท้องที่ชนบท ได้มีส่วนสนับสนุนแนวทางการพัฒนาประเทศโดยส่วนรวม ทั้งในด้านของการขยายตัวทางเศรษฐกิจ การพัฒนาสังคม และเพื่อคุณภาพความเป็นอยู่ของประชาชน รวมทั้งเพื่อให้เกิดการกระจายรายได้และความเจริญไปสู่ภูมิภาคและชนบทมากขึ้น สื่อมวลชนซึ่งได้มีส่วนเป็นตัวพาหนะนำข่าวสารเผยแพร่ความรู้ความเข้าใจ เชื่อมโยง

ประสานและลดช่องว่างระหว่างประชาชนกับรัฐบาลได้ โดยให้สอดคล้องกับแผนพัฒนาชนบทในช่วงแผนฯ 6 ตามวัตถุประสงค์ กลยุทธ์ เป้าหมาย และแนวทางการพัฒนา ดังนี้

1. วัตถุประสงค์ เพื่อให้ประชาชนในชนบทที่ด้อยโอกาสในทางเศรษฐกิจและสังคมได้มีคุณภาพชีวิตที่ดีขึ้น และสามารถช่วยเหลือตนเองได้มากขึ้น พร้อมทั้งปรับตัวให้เข้ากับสภาพทางเศรษฐกิจและสิ่งแวดล้อมได้อย่างเหมาะสม

2. กลยุทธ์ เพื่อให้บรรลุวัตถุประสงค์หลักดังกล่าวข้างต้น การพัฒนาชนบทในระยะแผนพัฒนาฯ ฉบับที่ 6 จะมีกลยุทธ์ที่สำคัญ กล่าวคือ พัฒนาแหล่งพื้นที่ทางด้านเศรษฐกิจ สังคมและความมั่นคงให้สอดคล้องกับสภาพความเป็นจริง สนับสนุนภาคเอกชนให้เข้ามาลงทุนและมีส่วนร่วมในการพัฒนา พร้อมกับใช้เทคโนโลยีที่เหมาะสมกับท้องถิ่นเพื่อให้ประชาชนมีรายได้เป็นการช่วยเหลือตนเองได้มากขึ้น

3. เป้าหมาย แบ่งออกเป็น 2 ส่วน คือ

1) เป้าหมายด้านเศรษฐกิจ แก้ปัญหาของประชาชนในชนบทต่อเนื่องจากที่ได้ดำเนินการไว้แล้วในแผนพัฒนาฯ ฉบับที่ 5 โดยเฉพาะปัญหาที่เกี่ยวเนื่องกับการผลิตในด้านเกษตรกรรมของประชาชนในเขตล้าหลังให้มีอาหารเพียงพอแก่การบริโภค มีรายได้เพิ่มขึ้น รวมทั้งส่งเสริมทางการผลิต การตลาด และการจ้างงานในชนบทเขตป่าแก่งและกึ่งป่าเพื่อสนับสนุนเป้าหมายการขยายตัวทางเศรษฐกิจโดยส่วนรวมของประเทศ

2) ด้านสังคม ให้ประชาชนในชนบทเข้าถึงบริการสังคมขั้นพื้นฐานที่จำเป็นแก่การดำรงชีวิตและการประกอบอาชีพ มีความมั่นคงปลอดภัยในชีวิตและทรัพย์สิน รวมทั้งให้มีความสามารถพึ่งตนเองได้ในที่สุด และมีส่วนร่วมเพื่อการพัฒนาความเป็นอยู่ และกำหนดวิถีชีวิตของตนเองตามหลักเกณฑ์ที่กำหนดไว้ในความจำเป็นขั้นพื้นฐานของประชาชนในชาติ (จปฐ.) (สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ 2529 : 10 - 11)

สัมพันธ์กับการพัฒนาคุณภาพชีวิต

การที่สื่อมวลชนจะส่งข่าวสารความรู้ไปสู่ประชาชนเพื่อให้เกิดประโยชน์ในการนำไปใช้พัฒนาตนเองและครอบครัว ซึ่งจะเป็นการพัฒนาคุณภาพชีวิต และนำไปสู่การพัฒนาประเทศชาติต่อไป นั้น สื่อมวลชนควรคำนึงถึงความจำเป็นพื้นฐานในการดำรงชีวิต (จปฐ.) ว่ามีสาระสำคัญอย่างไรบ้าง

การนำ จปฐ. ไปใช้ในการพัฒนาคุณภาพชีวิตของประชาชน สำนักงานปลัดกระทรวงสาธารณสุข (2529 : 58 - 61) ได้กล่าวถึงดังนี้

1. ความหมายของ จปฐ.

1. จปฐ. หมายถึง ความต้องการพื้นฐานที่จำเป็นสำหรับการดำรงชีวิตของมนุษย์แต่ละคนในสังคม

2. จปฐ. หมายถึง สิ่งจำเป็นแก่การครองชีพพื้นฐานของบุคคลหรือเป็นความต้องการพื้นฐานขั้นต่ำของชุมชน เพื่อที่จะให้เป็นเกณฑ์ตรวจสอบได้ว่าในชุมชนหนึ่ง ๆ นั้นยังขาดแคลนในเรื่องใดบ้างและยังขาดแคลนแค่ไหน

3. จปฐ. หมายถึง ความต้องการขั้นที่มีชาวบ้านทุกคนหรือชุมชนควรจะมีหรือควรจะเป็น เพื่อให้มีชีวิตอยู่อย่างปกติสุขพอสมควร (พออยู่พอกิน) ในช่วงเวลาหนึ่ง ๆ

4. จปฐ. หมายถึง ความต้องการต่ำสุดที่จะทำให้คุณภาพชีวิตของมนุษย์ดีขึ้นมาได้ และสามารถดำรงชีวิตอยู่ในสังคมอย่างปกติสุขพอสมควร

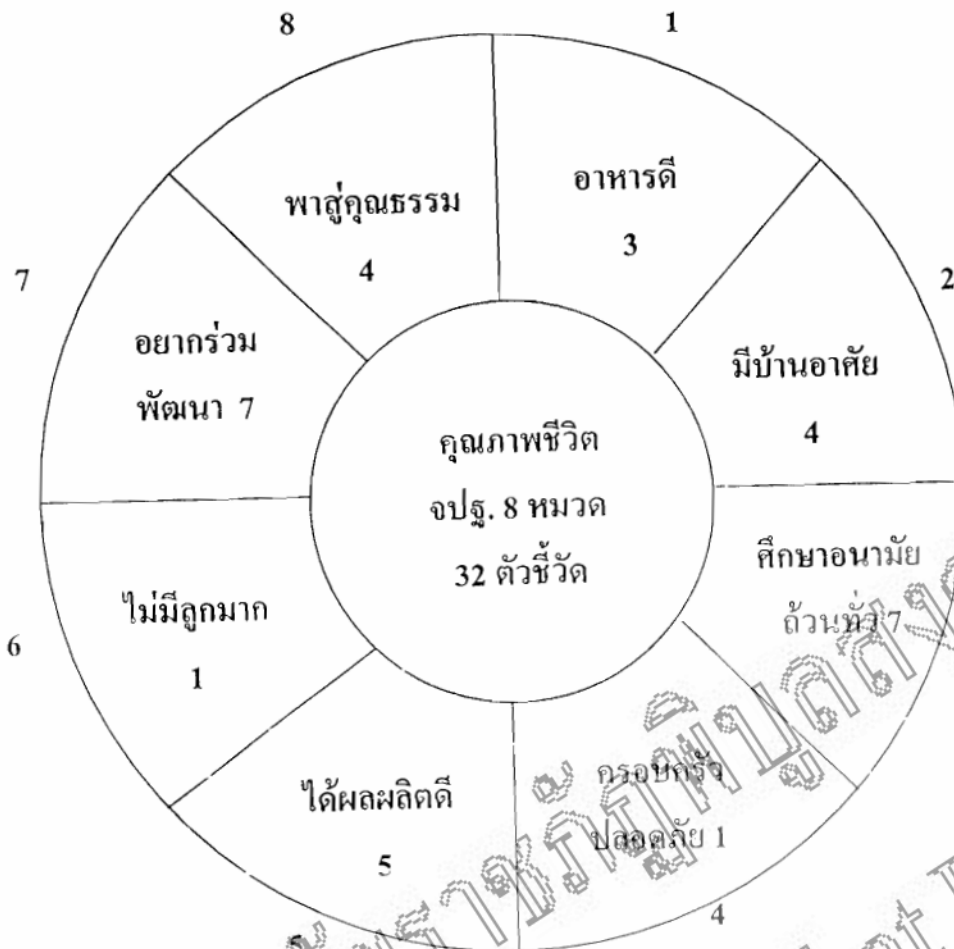
2. ความหมายของคุณภาพชีวิต

1) คุณภาพชีวิต หมายถึง การดำรงชีวิตของมนุษย์ในระดับที่เหมาะสมตามความจำเป็นในสังคมหนึ่ง ๆ ในช่วงเวลาหนึ่ง ๆ

2) คุณภาพชีวิตของประชาชนระดับหนึ่ง หมายถึง - ครอบครัวนั้นหรือชุมชนนั้นได้รับรู้เกณฑ์ความจำเป็นพื้นฐาน (จปฐ.) ครบถ้วนทุกประการ

3. เนื้อหา จปฐ.

ความจำเป็นพื้นฐาน (จปฐ.) จัดทำโดยโครงการพัฒนาสังคม สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ (สศช.) ซึ่งมีทั้งนักวิชาการจาก 4 กระทรวงหลัก ผู้ปฏิบัติงานภาคสนาม ตัวแทนของประชาชนและนักวิชาการอื่น ๆ ได้เสนอความจำเป็นพื้นฐานผ่านคณะกรรมการพัฒนาชนบทแห่งชาติ (คชช.) และมติคณะรัฐมนตรีเห็นชอบแล้ว มีทั้งหมด 8 หมวด 32 ตัวชี้วัด คือ

หมวดที่ 1 ประชาชนได้กินอาหารที่ถูกสุขลักษณะ และเพียงพอกับความต้องการของร่างกาย (อาหารดี) มีตัวชี้วัดคือ

1. เด็กแรกเกิดถึง 5 ปี ได้รับการเฝ้าระวังทางโภชนาการ และไม่มีการขาดสารอาหาร ในระดับที่เป็นอันตรายต่อสุขภาพ

2. เด็กอายุตั้งแต่ 5-14 ปี ได้รับสารอาหารครบถ้วนตามความต้องการของร่างกาย

3. หญิงตั้งครรภ์ได้รับบริโภคอาหารอย่างถูกต้องเพียงพอซึ่งมีผลทำให้เด็กแรกเกิดมีน้ำหนักไม่น้อยกว่า 3,000 กรัม

หมวดที่ 2 ประชาชนมีที่อยู่อาศัยและสภาพแวดล้อมที่เหมาะสม (มีบ้านอาศัย) มีตัวชี้วัดคือ

4. บ้านเรือนมีสภาพคงทนถาวร อย่างน้อย 5 ปี

5. ครอบครัวมีการจัดบ้านเรียบร้อยและบริเวณบ้านเรือนให้เป็นระเบียบ

ถูกสุขลักษณะ

6. ครอบครัวมีส่วนร่วมถูกหลักสุขาภิบาล

7. ครอบครัวมีน้ำสะอาดดื่มเพียงพอตลอดปี

หมวดที่ 3 ประชาชนมีโอกาสเข้าถึงบริเวณสังคมขั้นพื้นฐานที่จำเป็นแก่การดำรงชีวิตและการประกอบอาชีพ (ศึกษานามยถ้วนทั่ว) มีตัวชี้วัดคือ

8. เด็กอายุต่ำกว่า 1 ปี ได้รับวัคซีนป้องกันวัณโรค โรคคอตีบ ไอกรน บาดทะยัก โปлио และหัด ครบตามเกณฑ์อายุ
9. เด็กวัยประถมศึกษาได้เข้าเรียนการศึกษาภาคบังคับ
10. เด็กวัยประถมศึกษาได้รับวัคซีนป้องกันวัณโรค คอตีบ บาดทะยักและไทฟอยด์
11. ประชาชนอายุ 14 – 50 ปี อ่านออกเขียนได้
12. ครอบครัวได้รับข่าวสารเกี่ยวกับการประกอบอาชีพ อาหารการกิน สุขภาพอนามัย
13. หญิงตั้งครรภ์ได้รับการดูแลก่อนคลอด
14. หญิงตั้งครรภ์ได้รับบริการทำคลอดและดูแลหลังคลอด

หมวดที่ 4 ประชาชนมีความมั่นคงปลอดภัยในชีวิตและทรัพย์สิน (ครอบครัวปลอดภัย) มีตัวชี้วัด คือ

15. ประชาชนปลอดภัยในชีวิตและทรัพย์สิน

หมวดที่ 5 ประชาชนมี การผลิต และหาอาหารอย่างมีประสิทธิภาพ (ได้ผลผลิตดี) มีตัวชี้วัด คือ

16. ครอบครัวมีการปลูกพืชหมุนเวียนหรือพืชบำรุงดิน
17. ครอบครัวมีการใช้ปุ๋ยบำรุงดินเพื่อเพิ่มผลผลิต
18. ครอบครัวมีการป้องกันและกำจัดศัตรูพืช
19. ครอบครัวมีการป้องกันการระบาดของโรคสัตว์
20. ครอบครัวมีการใช้พันธุ์พืชและพันธุ์สัตว์ที่ทางราชการส่งเสริม

หมวดที่ 6 ครอบครัวสามารถควบคุมช่วงเวลาและจำนวนการมีบุตรได้ตามต้องการ (ไม่มีลูกมาก) มีตัวชี้วัด คือ

21. คู่สมรสมีบุตรไม่เกิน 2 คน และสามารถใช้บริการคุมกำเนิดได้ตามต้องการ

หมวดที่ 7 ประชาชนมีส่วนร่วมในการพัฒนาความเป็นอยู่และการกำหนดวิถีชีวิตของตนเอง และชุมชน (อยากร่วมพัฒนา) มีตัวชี้วัด คือ

22. ครอบครัวเป็นสมาชิกกลุ่มที่ตั้งขึ้นเพื่อช่วยเหลือกันและกัน
23. หมู่บ้านมีส่วนร่วมในการพัฒนาตนเอง
24. หมู่บ้านร่วมกันบำรุงรักษาสาธารณสมบัติที่รับและชุมชนสร้างขึ้น
25. หมู่บ้านร่วมกันบำรุงรักษามรดกทางวัฒนธรรม
26. หมู่บ้านร่วมกันอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติ
27. ประชาชนไปใช้สิทธิในการเลือกตั้งตามระบอบประชาธิปไตย
28. กรรมการหมู่บ้านมีความสามารถวางแผนดำเนินการตามแผนและจัดระบบการ

บำรุงรักษาผลงานด้วยตนเองได้

หมวดที่ 8 ประชาชนมีการพัฒนาจิตใจให้ดีขึ้น (หาสุขภาพจิต) มีตัวชี้วัด คือ

29. ในหมู่บ้านมีความสามัคคีและเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ต่อกัน
30. บุคคลในครอบครัวมีการปฏิบัติตนกันอย่างน้อยเดือนละ 1 ครั้ง
31. บุคคลในครอบครัวไม่เล่นกีฬาพนันและไม่มีติดสุราหรือสิ่งเสพติดอื่นๆ
32. ครอบครัวมีสุขภาพอย่างเข้มเฟือยในการจัดงานประเพณีต่างๆ

ถ้าหากประชาชนได้รับการพัฒนาคุณภาพชีวิตตามความจำเป็นพื้นฐาน 8 ประการดังกล่าวแล้ว ประชาชนก็จะได้รับชื่อว่าเป็นผู้พัฒนาทั้งตนเอง ครอบครัว สังคม และประเทศชาติอย่างสมบูรณ์

ผลการศึกษาและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

จากการศึกษางานวิจัยที่เกี่ยวกับบทบาทของสื่อมวลชนในการให้ข่าวสารความรู้แก่ประชาชนในเขตชนบทใน จ.พิษณุโลก ผู้วิจัยได้ศึกษาและพิจารณาผลงานวิจัยที่มีส่วนให้เกิดการพัฒนาคุณภาพชีวิตรวมทั้งการเปิดรับสื่อมวลชน เพื่อแสวงหาข่าวสารความรู้ของประชาชน ดังนี้

ด้านสุขภาพอนามัย อารี วัลยะเสวี (2522 : ไม่ปรากฏเลขหน้า) พบว่า สื่อมวลชนไทยช่วยในการให้การศึกษาเกี่ยวกับอาหารและโภชนาการแก่แม่ในเรื่องต่างๆ อาทิเช่น การส่งเสริมการเลี้ยงลูกด้วยนมแม่ การป้องกันการเป็นโรคขาดโปรตีนและแคลอรีหรือโรคขาดอาหารจนทำให้ภูมิคุ้มกันโรค เป็นต้น

มัทนา หิมกร (2525 : 70-73) ได้ทำการวิจัยเรื่อง “การแพร่กระจายข่าวสารสาธารณสุขในระดับหมู่บ้านเพื่อพัฒนาสาธารณสุขมูลฐาน” ศึกษาเฉพาะกรณีการให้ภูมิคุ้มกันโรค ในเขตอำเภอโนนไทย จังหวัดนครราชสีมา เมื่อ 2525 การวิจัยปรากฏว่า มารดาในชนบท มีการเปิดรับข่าวสารสุขภาพอนามัยในอัตราที่สูง ส่วนใหญ่เคยเปิดรับจากวิทยุมากเป็นอันดับหนึ่ง และบุคลากรสาธารณสุขของรัฐเป็นอันดับสอง อย่างไรก็ตามสื่อบุคคลนั้นมีอิทธิพลต่อการยอมรับวัคซีนสูงกว่าสื่อมวลชน

ด้านความรู้เกี่ยวกับเรื่องการสร้างภูมิคุ้มกันโรคในเด็ก พบว่า มารดาในชนบทเกือบทั้งหมดไม่รู้เกี่ยวกับการรับวัคซีน ที่จำเป็นสำหรับเด็ก 2 ชนิด คือ วัคซีน บีซีจี และ ดีพีที และจำนวนบุตรที่เคยได้รับวัคซีนทั้งสองชนิดก็มีอัตราสูง

ส่วนในด้านความสัมพันธ์ระหว่างพฤติกรรมกรเปิดรับข่าวสารกับการยอมรับวัคซีนบีซีจี และดีพีที พบว่า มีความสัมพันธ์ระหว่างความถี่ของการรับข่าวสารเรื่องการสร้างเสริมภูมิคุ้มกันโรคกับการรับวัคซีนบีซีจี และดีพีที เมื่อถูกควบคุมด้วยตัวแปรการคมนาคม ความเชื่อ แต่เมื่อถูกควบคุมด้วยตัวแปรทัศนคติที่มีต่อสถานบริการสาธารณสุขของรัฐ พบว่า ไม่มีความสัมพันธ์ระหว่างการเปิดรับข่าวสารกับการยอมรับวัคซีนทั้งสองชนิดในกลุ่มมารดาที่ไม่พอใจต่อสถานบริการสาธารณสุขของรัฐ

ผลของการศึกษาดังกล่าวแสดงให้เห็นว่า การเผยแพร่ความรู้ในเรื่องสุขภาพอนามัยมีความสำคัญต่อการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมอนามัยเรื่องการสร้างเสริมภูมิคุ้มกันโรค โดยเฉพาะอย่างยิ่งสื่อบุคคลและสื่อมวลชนประเภทวิทยุกระจายเสียงมีบทบาทอย่างมากต่อการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมอนามัยเรื่องการสร้างเสริมภูมิคุ้มกันโรคของประชาชนในชนบท

ตมศรี วงศ์โรจน์กุล (2528: 89) ได้ทำการวิจัยเรื่อง “ความสัมพันธ์ระหว่างพฤติกรรมเปิดรับสาร ความทันสมัยกับความรู้ หลักการปฏิบัติทางสุขภาพอนามัยและทัศนคติต่อบุคลากรทางสังคม” ซึ่งกลุ่มเป้าหมายคือ เกษตรกรในโครงการทดลองฟื้นฟูสภาพป่าเขาภูหลวง จังหวัดนครราชสีมา

พบว่า สื่อวิทยุมีบทบาทในการเผยแพร่ความรู้ในการวางแผนครอบครัวและเกษตรกรรมทั้งทุกวัน วิทยุจึงเป็นสื่อที่เข้าถึงชาวชนบทอย่างกว้างไกลและทั่วถึง

ลักษณะ มนธาตุผลิน (2524 : 94) ได้ทำการวิจัยเรื่อง “การเผยแพร่สาธารณสุขมูลฐานเผยแพร่เรื่องอนามัยครอบครัวกับผลสัมฤทธิ์ จากการให้เอกสารเผยแพร่” จากกลุ่มตัวอย่างประกอบด้วยสตรีวัยเจริญพันธุ์ 200 คน เขตเทศบาลเมือง ในจังหวัดขอนแก่น พบว่า การเผยแพร่ข่าวสารด้านสาธารณสุขมูลฐานด้วยเอกสารเผยแพร่ เป็นประโยชน์อย่างมากโดยเฉพาะผู้ที่มีสถานภาพทางเศรษฐกิจและสังคมสูง และผู้ที่อ่านเอกสารเผยแพร่บ่อยครั้ง

ด้านการวางแผนครอบครัว จากการศึกษา **วชิระ ดิงหะเคนนท์ (2523 : 71)** เกี่ยวกับความสัมพันธ์ระหว่าง การให้บริการสาธารณสุขและการวางแผนครอบครัวของสตรีไทยในวัยเจริญพันธุ์ของภาคตะวันออกเฉียงเหนือ พ.ศ. 2520 พบว่า แหล่งที่มาของความรู้เรื่องการวางแผนครอบครัวนั้นเจ้าหน้าที่อนามัยและเจ้าหน้าที่อื่นๆ ที่มีอิทธิพลมากที่สุด (ร้อยละ 50.80) รองลงมาคือ ญาติพี่น้องและเพื่อนบ้าน (ร้อยละ 32.00) สื่อมวลชน (ร้อยละ 16.4) และจากแพทย์ประจำตำบล (ร้อยละ 0.8) ตามลำดับ

ผลการวิจัยของ **อานนท์ แย้มศรี (2525 : 34)** เรื่อง “ลักษณะทางสังคมของผู้ที่ขอรับการวางแผนครอบครัวในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ” โดยศึกษาสตรีตัวอม่งที่ใช้ยาเม็ดคุมกำเนิด 13,641 คน เมื่อเดือนเมษายน 2514 พบว่า สตรีเหล่านั้นร้อยละ 53.3 ได้รับข่าวสารเรื่องการวางแผนครอบครัวจากเพื่อนและญาติ และทราบข่าวสารเรื่องนี้จากโทรทัศน์ร้อยละ 0.1 เท่านั้น

นิตยา คำเมือง (2525 : 93-101) เรื่อง “การเปิดรับสื่อมวลชนเกี่ยวกับการวางแผนครอบครัวของสตรีในเขตเทศบาลเมืองขอนแก่น” มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาพฤติกรรมการเปิดรับสื่อมวลชนเกี่ยวกับการวางแผนครอบครัวของสตรีในเขตเทศบาลเมืองขอนแก่น เพื่อทราบความแตกต่างระหว่างพฤติกรรมของผู้เปิดรับสื่อเป็นอย่างไร ประชากรที่ใช้ในการศึกษาคั้งนี้คือสตรีที่อาศัยอยู่ในเขตเทศบาลเมืองขอนแก่นที่สมรสแล้ว มีอายุระหว่าง 15-49 ปี จำนวน 200 คน พบว่า เมื่อพิจารณาถึงปัจจัยด้านเศรษฐกิจและสังคมได้แก่ อายุ ระดับการศึกษา อาชีพ และรายได้กับการเปิดรับสื่อมวลชนประเภทหนังสือพิมพ์ วิทยุ โทรทัศน์ และนิตยสารแล้ว ปรากฏว่า การเปิดรับสื่อมวลชนของสตรีในเขตเทศบาลเมืองขอนแก่น แตกต่างกันไปตามช่วงอายุเฉพาะเรื่อง ช่วงเวลาการเปิดรับสื่อมวลชนประเภทวิทยุ กล่าวคือ กลุ่มที่มีอายุระหว่าง 25-29 ปี จะเปิดรับสื่อมวลชนประเภทวิทยุในช่วงเช้า (06.00-09.00 น.) ในระดับที่สูงกว่ากลุ่มช่วงอายุที่น้อยกว่าและกลุ่มช่วงอายุที่สูงกว่า ส่วนช่วงเวลาในการเปิดรับสื่อมวลชนประเภทโทรทัศน์ไม่แตกต่างกัน แต่จะแตกต่างกันในเรื่องความบ่อยครั้งในการเปิดรับสื่อมวลชนประเภท

หนังสือพิมพ์ คือ กลุ่มที่มีช่วงอายุระหว่าง 25-29 ปี จะมีความบ่อยครั้งในการเปิดรับสื่อมวลชนประเภทหนังสือพิมพ์สูงกว่ากลุ่มอายุที่น้อยกว่าและกลุ่มช่วงอายุที่สูงกว่า

ส่วนปัจจัยทางด้านเศรษฐกิจพบว่าแตกต่างกันไปตามกลุ่มอาชีพคือ กลุ่มอาชีพรับราชการ จะมีความบ่อยครั้งในการเปิดรับสื่อประเภทหนังสือพิมพ์และนิตยสารสูงกว่ากลุ่มอาชีพแม่บ้าน รับจ้างค้าขายและกลุ่มอาชีพเกษตรกรรวม ส่วนสื่อมวลชนประเภทวิทยุปรากฏว่ากลุ่มอาชีพแม่บ้านมีจำนวนสูงกว่ากลุ่มอาชีพอื่น ๆ ส่วนโทรทัศน์ปรากฏว่ากลุ่มอาชีพแม่บ้าน และกลุ่มอาชีพรับราชการ มีความบ่อยครั้งในการเปิดรับสื่อดังกล่าวสูงกว่ากลุ่มอาชีพอื่น ๆ

กล่าวโดยสรุป ผลการศึกษาพบว่า การเปิดรับสื่อมวลชนของสตรีในเขตเทศบาลเมืองขอนแก่นแตกต่างกันไปตามปัจจัยทางเศรษฐกิจและสังคมในบางเรื่อง

ผู้วิจัยได้เสนอแนะไว้ว่า ในอนาคตควรวางแผนนโยบายเพิ่มการรณรงค์ การใช้ประโยชน์จากสื่อมวลชนให้มากที่สุด ในการที่จะเผยแพร่ข่าวสารความรู้เกี่ยวกับการรวมแผนครอบครัวในเขตเทศบาลเมืองขอนแก่นและจังหวัดอื่น ๆ ในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ โดยผนวกเข้าไปในรายการต่าง ๆ ซึ่งจะเป็นการปลูกฝังความรู้พื้นฐานแก่ประชาชน และแก้ไขปรับปรุงรายการต่าง ๆ ที่มีอยู่แล้วให้ดียิ่งขึ้นอันจะเป็นผลให้การวางแผนครอบครัวในเขตเทศบาลเมืองขอนแก่น และจังหวัดอื่น ๆ ในภาคตะวันออกเฉียงเหนือประสบผลสำเร็จและบรรลุเป้าหมายที่วางไว้ ซึ่งจะก่อให้เกิดผลต่อการพัฒนาประเทศในอนาคตด้วย

เพ็ญศรี วงศ์โรจน์กุล (2525 : 102, 105 - 106) ได้ทำกรณีวิจัยเรื่อง "อิทธิพลสื่อกับการให้ความรู้การส่งเสริมเลี้ยงลูกด้วยนมแม่ ซึ่งกลุ่มเป้าหมายคือสตรีในอำเภอเมืองจังหวัดขอนแก่น จำนวน 250 คน ผลการวิจัยพบว่ากลุ่มสตรีเป้าหมายเปิดรับฟังวิทยุของสถานีวิทยุกระจายเสียงแห่งประเทศไทยจังหวัดขอนแก่นมากที่สุด ช่วงเวลาที่รับฟังมากที่สุดคือ 11.30 - 12.00 น. รายการวิทยุที่รับฟังบ่อยที่สุดคือรายการแม่ ๆ ลูก ๆ และการวางแผนครอบครัว และจากสื่อ 4 ชนิด คือสื่อบุคคล วิทยุกระจายเสียง เสียงตามสายและป้ายประกาศมีบทบาทให้ความรู้ความเข้าใจแตกต่างกัน สื่อบุคคลมีบทบาทมากที่สุด วิทยุกระจายเสียง เสียงตามสาย และป้ายประกาศมีบทบาทรองลงมาตามลำดับ

ด้านอาชีพเกษตรกรรวม ชัยชาญ มณีบุญย์ (2513 : 30) ได้ศึกษาเรื่องราวการศึกษาการยอมรับวิทยุการเกษตรแผนใหม่เกี่ยวกับการปลูกข้าวของกสิกรในท้องที่อำเภอท่าบ่อ จังหวัดหนองคายพบว่า เจ้าหน้าที่ส่งเสริมและเผยแพร่ความรู้การเกษตรแผนใหม่ในการทำนาสาธิตได้ใช้วิธีการถ่ายทอดความรู้แก่สมาชิกนาสาธิตหลายวิธี ดังนี้

1. ใช้การอบรม
2. ใช้วิธีกำหนดงานให้สมาชิกทำ
3. ใช้วิธีให้สมาชิกได้ศึกษาจากเพื่อนสมาชิก

302.23
91450
2-1

137600

4. ใช้วิธีให้สมาชิกได้รับฟังความรู้ทางวิทยุกระจายเสียง
5. ใช้วิธีพาสมาชิก ไปศึกษาและดูกิจการของสมาชิกอื่นที่ทำได้ผลดี
6. ใช้เอกสารเผยแพร่ ตลอดจนหนังสือพิมพ์

ผลปรากฏว่าสมาชิกได้รับความรู้เรื่องการทำนาสาธิต จากการประชุมกลุ่มร้อยละ 33 จากเจ้าหน้าที่ส่งเสริมการเกษตรร้อยละ 25 จากเพื่อนสมาชิกร้อยละ 21 จากวิทยุร้อยละ 10 จากการดูไร่นาของสมาชิกที่ทำได้ผลร้อยละ 9 และจากการอ่านข่าวหนังสือพิมพ์ร้อยละ 2 จะเห็นได้ว่าข่าวสารการเกษตรจากสื่อมวลชนประเภทหนังสือยังให้ข่าวสารความรู้แก่ประชาชนค่อนข้างน้อย

กรมวิชาการเกษตร (2517 : 47) ได้รายงานการสำรวจภาวะการทำนาปีและนาปรัง 2516 - 2517 ว่า วิทยุเป็นแหล่งความรู้ที่สำคัญที่สุดเกี่ยวกับการทำนาซึ่งโดยเฉลี่ยของทุกภาคแล้ว ชาวนาได้รับความรู้เกี่ยวกับการทำนาจากวิทยุประมาณร้อยละ 40 รองลงมาคือจากพนักงานเกษตรประมาณร้อยละ 32 และจากเอกสารของทางราชการและจากบริษัทเอกชนประมาณร้อยละ 7

จากการศึกษาเรื่องปัจจัยสำคัญที่มีอิทธิพลต่อการยอมรับการปลูกพืชหมุนเวียนของเกษตรกรจังหวัดศรีสะเกษ ของ **พิศมัย กระจ่างจันทร์ (2518 : 42)** พบว่า การยอมรับการปลูกพืชหมุนเวียนของเกษตรกรจังหวัดศรีสะเกษ ขึ้นอยู่กับคุณลักษณะของเกษตรกรเองเช่น รายได้ ความรู้ สถานภาพในสังคม คุณลักษณะของเทคโนโลยี ตลอดจนลักษณะของเจ้าหน้าที่ส่งเสริมที่ใช้ทางติดต่อสื่อสาร

สำหรับในส่วนที่เกี่ยวข้องกับสื่อมวลชนพบว่า อัตราการยอมรับมีความสัมพันธ์ระหว่างการรับฟัง รายการความรู้ทางการเกษตร ทางวิทยุกระจายเสียง เมื่อเปรียบเทียบระหว่างผู้ที่สนใจรับฟังนานๆ ครั้ง รับฟังบ่อยครั้ง และรับฟังบ่อยครั้งที่สุด พบว่าผู้ที่สนใจฟังรายการทางวิทยุดังกล่าวยอมรับเทคโนโลยีใหม่ๆ มากกว่าผู้ที่ไม่เคยสนใจรับฟังเลย

ประทุม อุบลฉาง (2527 : 179 - 180) ได้ทำการวิจัยเรื่อง “การประสานสัมพันธ์การใช้รายการวิทยุเพื่อเยาวชนเกษตรกรและการแพร่กระจายสารสนเทศระหว่างบุคคล เพื่อถ่ายทอดวิชาการทางการเกษตร” โดยศึกษาเปรียบเทียบกลุ่มเยาวชนเกษตรกรโกรกตะโกลี้ อำเภอกง และกลุ่มเยาวชนเกษตรกรโคกเพชร อำเภอรามวง จังหวัดนครราชสีมา สรุปในส่วนที่เกี่ยวข้องกับสื่อมวลชน พบว่า กลุ่มอภิปรายรายการวิทยุเพื่อเยาวชนเกษตรกร ก่อให้เกิดการยอมรับและการแพร่กระจายนวัตกรรมการเกษตรทั้งกลุ่มเยาวชนโกรกตะโกลี้ และกลุ่มเยาวชนโคกเพชร

กลุ่มอภิปรายรายการวิทยุเพื่อเยาวชนเกษตรกร สามารถทำหน้าที่ในการแพร่กระจายนวัตกรรมได้ 3 ประการ คือ

(1) เป็นช่องทางในการถ่ายทอดแพร่กระจายนวัตกรรมจากสมาชิกของกลุ่ม ไปสู่บุคคลอื่นในระบบสังคม

(2) ช่วยลดช่องว่างความแตกต่างในด้านความรู้ระหว่างเจ้าหน้าที่ส่งเสริมวิทยุกับผู้รับการเผยแพร่

(3) ช่วยถ่ายทอดสารสนเทศจากสื่อมวลชนไปสู่สังคม

จากผลวิจัยดังกล่าว ประทุม ฤกษ์กลาง ได้เสนอแนะ กรมส่งเสริมการเกษตรให้สนับสนุนและส่งเสริมโครงการกลุ่มอภิปรายรายการวิทยุเพื่อชุมชนต่อไป

จากการวิจัยเรื่อง “การศึกษาบทบาทของสื่อที่มีต่อการยอมรับฝ้ายพันธุ์ใหม่ของสมาชิกนิคมสร้างตนเอง ลำตะคอง จังหวัดนครราชสีมา” ของ **ยุทธ ชัยศักดิ์** (2523 : 79 - 80) โดยวัตถุประสงค์เพื่อ (1) ศึกษาว่า สื่อการทำไร่สาธิต สื่อการประชุมอบรม และสื่อมวลชนมีบทบาททำให้สมาชิกยอมรับการปลูกฝ้ายพันธุ์ใหม่มากน้อยต่างกันเพียงใด (2) ศึกษาความแตกต่างของคุณสมบัติของสมาชิกนิคมที่ยอมรับการปลูกฝ้ายเร็วและยอมรับการปลูกฝ้ายช้า (3) ศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างสมาชิกนิคมที่ยอมรับการปลูกฝ้ายเร็วและยอมรับการปลูกฝ้ายช้ากับการเปิดรับสื่อประเภทต่าง ๆ

ผลการวิจัยดังกล่าวพบว่า ในระหว่างสื่อ 4 ชนิดคือ สื่อบุคคล สื่อการประชุมอบรมการทำไร่สาธิตและสื่อมวลชนนั้น สื่อบุคคลมีบทบาทในการยอมรับนวัตกรรมการเกษตรของสมาชิกนิคมมากที่สุด โดยมีสื่อการประชุมอบรม, สื่อมวลชน, สื่อการทำไร่สาธิต มีบทบาทต่อการยอมรับนวัตกรรมการเกษตรของสมาชิกนิคมรองลงมาตามลำดับ และเมื่อเปรียบเทียบบทบาทของสื่อแห่งละคู่จับได้ดังนี้คือ

1. สื่อบุคคลมีบทบาทต่อการยอมรับนวัตกรรมการเกษตรของสมาชิกนิคมมากกว่าสื่อการประชุมอบรม สื่อมวลชนและสื่อการทำไร่สาธิต
2. สื่อการประชุมอบรมมีบทบาทต่อการยอมรับนวัตกรรมการเกษตรของสมาชิกมากกว่าสื่อมวลชน และการทำไร่สาธิต
3. สื่อการทำไร่สาธิตมีบทบาทต่อการยอมรับนวัตกรรมการเกษตรของสมาชิกนิคมน้อยกว่าสื่อมวลชน

สื่อทั้งผู้รับนวัตกรรมเร็วและช้าจะมีความถี่ในการเปิดรับสื่อมวลชนมากกว่าสื่อบุคคลและสื่อบุคคลที่จะเปิดรับได้ทั่วประเทศมีบทบาทในการยอมรับนวัตกรรมการเกษตรของสมาชิกนิคมมากกว่าสื่อมวลชนที่เปิดรับในท้องถิ่น

จากการศึกษาถึงบทบาทของสื่อที่มีต่อการยอมรับการเลี้ยงกึ่งก้ามกรามของสมาชิกโครงการส่งเสริมการเลี้ยงกึ่งก้ามกรามของเกษตรกรจังหวัดกาฬสินธุ์ ผู้ศึกษาคือ **ธิดาดาว ด้กดี** (2525 : 70) พบว่าในทุกขั้นตอนของกระบวนการตัดสินใจ เกี่ยวกับนวัตกรรมคือขั้นความรู้ ขั้นการชักจูงใจ ขั้นการตัดสินใจยอมรับการเลี้ยงกึ่งก้ามกราม และขั้นการยืนยันการจะตัดสินใจนั้น สื่อบุคคลมีบทบาทมากที่สุดในทุกขั้น

ตอนส่วนคุณสมบัติของผู้รับนวัตกรรมมีความสัมพันธ์กับระยะเวลาการยอมรับเร็วและช้า ผู้รับเร็วจะมีคุณสมบัติทางการศึกษา ฐานะทางเศรษฐกิจ การเป็นผู้ทำการเป็นคนทันสมัยสูงกว่าผู้รับช้า นอกจากนี้ยังพบว่า ผู้รับเร็ว เปิดรับสื่อมวลชนมากกว่าสื่อบุคคล ส่วนผู้รับช้าเปิดรับสื่อบุคคลมากกว่าสื่อมวลชน

ด้านข่าวสารการศึกษาและความรู้ทั่ว ๆ ไป แผนกอิสระวารสารศาสตร์และสื่อสารมวลชน มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ ได้ทำวิจัยเรื่อง “นิสัยการรับข่าวสารของประชาชนในหมู่บ้านชนบทไทย” เมื่อ พ.ศ. 2519 โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อการศึกษาบทบาทของสื่อมวลชน คือ วิทยุ โทรทัศน์ ภาพยนตร์ หนังสือพิมพ์ และนิตยสารต่อการให้การศึกษาในระบบโรงเรียนทางด้านของข่าวสาร และความรู้สมัยใหม่แก่ชาวบ้านในหมู่บ้านชนบทตามภาคต่างๆ ของไทยโดยศึกษาเกี่ยวกับนิสัยการรับสาร ตลอดจนความชอบ และความเชื่อถือของประชาชนต่อสื่อมวลชนประเภทต่าง ๆ เพื่อใช้เป็นแนวทางชี้หนักรูปแบบ และเนื้อหาสาระของข่าวสารเพื่อให้สอดคล้องกับนิสัยของประชาชนในหมู่บ้านชนบทของไทย และช่วยให้การวางแผนการใช้สื่อมวลชนให้เกิดประโยชน์ต่อการพัฒนาร่วมกันระหว่างประเทศต่าง ๆ ในภูมิภาคเอเชีย

ตัวอย่างประชากร ได้คัดเลือกจากจังหวัดต่าง ๆ ซึ่งกำหนดให้เป็นตัวแทนลักษณะของชาวชนบทในแต่ละภาค คือ จังหวัดลำปาง กาญจนบุรี ขอนแก่น กระบี่และสงขลา รวมตัวอย่างรับทั้งสิ้น 524 คนหรือ

ผลการวิจัยสรุปได้ว่า สื่อวิทยุเข้าถึงประชาชนในชนบทมากที่สุดโดยที่ชนบททุกระดับการศึกษาได้ใช้สื่อวิทยุอย่างเท่าเทียมกัน และสนใจรับฟังรายการวิทยุในแต่ละวันนั้นจะแตกต่างกันไปตามระดับอายุของชนบท และจากการวิเคราะห์ความชอบไม่ชอบรายการวิทยุของชาวชนบทสรุปได้ว่า รายการประเภทข่าวเป็นรายการสาระประเภทเดียวที่ชาวชนบทชอบมากที่สุด มีส่วนรายการที่เป็นประโยชน์อื่น ๆ เช่น รายการที่ให้การศึกษาสู่สภาพอบรม หรือรายการที่เป็นประโยชน์ต่ออาชีพและเศรษฐกิจยังไม่ให้ความสนใจเท่าที่ควร และยังพบว่า การโฆษณาทางวิทยุมิได้มีอิทธิพลต่อการเลือกซื้อสินค้าของชาวบ้านเลย

ในเรื่องที่สนใจคือปัจจัยประการต่อสื่อมวลชนเปรียบเทียบการใช้สื่อมวลชนสี่ประเภทของชาวชนบทที่ทำการวิจัยแล้วพบว่า ชาวชนบทใช้สื่อวิทยุมากที่สุด (ร้อยละ 86.64) รองลงมาคือ ภาพยนตร์ (ร้อยละ 70.23) หนังสือพิมพ์กับนิตยสาร (ร้อยละ 43.70) และร้อยละ 26.34 ได้รับจากสื่อโทรทัศน์ (อ้างถึงใน นันทวัน สุชาโตและคณะ 2521 : 1 - 7)

กองวิจัยการศึกษา สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ ได้ศึกษาบทบาทของสื่อมวลชนต่อการศึกษาของชาวบ้าน เมื่อ พ.ศ. 2521 พบว่า ผู้ฟังวิทยุในแต่ละจังหวัดมักจะฟังสถานีวิทยุประจำถิ่นมากกว่าสถานีวิทยุส่วนกลาง ผู้ฟังวิทยุเกือบทั้งหมดฟังข่าว สองรองลงมาคือบันเทิง สำหรับความรู้การศึกษาวัฒนธรรมและโฆษณา มีผู้ฟังครึ่งหนึ่งของผู้ฟังวิทยุทั้งหมด ผู้ที่มีอาชีพทางเกษตรกรรม

ให้ค่าความสำคัญของวิทยุและโทรทัศน์สูงกว่าอาชีพอื่นเล็กน้อย (อ้างถึงใน นันทวัน สุชาติและคณะ 2514 : 26 - 29)

อำพน ดิงโกวิทนท์ และฉวีฉลิ กฤตรัชตนันท์ (ไม่ปรากฏปีที่พิมพ์ : 64 - 68) ได้สำรวจอิทธิพลการสื่อสารต่อความตื่นตัวทางการเมืองของประชาชนในเขตอำเภอปทุมรัตน์ จังหวัดร้อยเอ็ด และอำเภอปากช่อง จังหวัดนครราชสีมา พบว่า

1. การฟังวิทยุและอ่านหนังสือพิมพ์ที่มีส่วนสำคัญที่ทำให้ราษฎรในท้องถิ่นชนบทมีความรู้ความเข้าใจทางการเมือง
2. การสื่อสารระหว่างบุคคล เช่น การประชุมชี้แจงข้อราชการของกำนัน ผู้ใหญ่บ้านและการบอกกล่าวของญาติพี่น้อง เพื่อนฝูง เป็นแหล่งข่าวสำคัญที่ช่วยสร้างความตื่นตัวและความเข้าใจทางการเมือง
3. กระบวนการสื่อสารแบบสองจังหวะ คือใช้ทั้งสื่อมวลชนและสื่อบุคคลผสมกัน เป็นประโยชน์ต่อการเผยแพร่ความรู้ทางการเมืองแก่ประชาชนในเขตชนบทไทย โดยเฉพาะอย่างยิ่งในกรณีที่ผู้ให้ข่าวเป็นบุคคลที่ชาวบ้านให้ความนับถือ เป็นคนที่มีลักษณะดังคุณคนฟังและสามารถเข้ากับชาวบ้านได้
4. ความรู้ความเข้าใจทางการเมือง มักจะมีมากในบุคคลที่เป็นเพศชาย มีและพรรคที่มีความรู้ในการอ่านและเขียนหนังสือไทยได้

หนู ลุกาโยฮันต์ (2529 : 81 - 83) ได้ทำการศึกษาถึงทัศนคติและความต้องการเกี่ยวกับรายการวิทยุกระจายเสียงที่รับฟังได้ในจังหวัดมหาสารคาม ของประชาชนจังหวัดมหาสารคามการวิจัยครั้งนี้มีจุดมุ่งหมายเพื่อที่จะศึกษาทัศนคติและความต้องการเกี่ยวกับรายการวิทยุกระจายเสียงที่รับฟังได้ในจังหวัดมหาสารคาม ของประชาชนจังหวัดมหาสารคาม ศึกษาทัศนคติและความต้องการเกี่ยวกับรายการวิทยุกระจายเสียงของประชาชนที่มีเพศ อายุ ระดับการศึกษา และอาชีพที่แตกต่างกันและเพื่อศึกษาเปรียบเทียบความแตกต่างของทัศนคติและความต้องการเกี่ยวกับรายการวิทยุกระจายเสียงระหว่างประชาชนที่อยู่ในเขตเทศบาลกับนอกเขตเทศบาล จังหวัดมหาสารคาม

กลุ่มตัวอย่าง ได้แก่ ประชาชนในวัยแรงงานของจังหวัดมหาสารคาม จำนวน 400 คน ผลการศึกษาปรากฏดังนี้

1. ประชาชนมีความเห็นว่า การฟังวิทยุกระจายเสียงได้ประโยชน์ให้ความสนุกสนานเพลิดเพลิน และสามารถเพิ่มพูนความรู้ให้กับตนเองได้
2. รายการประเภทข่าวสาร และความรู้ เป็นรายการที่ประชาชนต้องการมากที่สุด โดยเฉพาะรายการเกี่ยวกับการพัฒนาอาชีพ รองลงมาคือ รายการบันเทิง

3. ประชาชนที่มีเพศอายุ ระดับการศึกษา และอาชีพต่างกัน มีทัศนคติและความต้องการเกี่ยวกับรายการวิทยุกระจายเสียงต่างกัน

4. ประชาชนที่อาศัยอยู่ในเขตเทศบาลมีทัศนคติและความต้องการเกี่ยวกับรายการวิทยุกระจายเสียงแตกต่างกัน

จากการศึกษาเรื่อง “ความต้องการรายการวิทยุเพื่อการศึกษาทางวิทยุ และไปรษณีย์ ของประกอบในภาคตะวันออกเฉียงเหนือของ วิระ ศรีขาว (2529 : 72 - 74) โดยใช้กลุ่มตัวอย่าง ประชากรที่เป็นผู้เรียนทางวิทยุและไปรษณีย์ ที่ลงทะเบียนเรียนในปีการศึกษา 2525 ในเขตภาคตะวันออกเฉียงเหนือที่เปิดทำการสอนได้แก่ จังหวัดต่าง ๆ คือ อุบลราชธานี ศรีสะเกษ สุรินทร์ นครราชสีมา ร้อยเอ็ด และมุกดาหาร จำนวน 439 คน และเจ้าหน้าที่ของศูนย์การศึกษานอกโรงเรียนภาคตะวันออกเฉียงเหนือ จำนวน 15 คน รวม 454 คน

ผลการวิจัยปรากฏว่า

1. ผู้เรียนส่วนใหญ่สนใจฟังรายการวิทยุเพื่อการศึกษาทางวิทยุและไปรษณีย์ และเห็นว่า รายการวิทยุมีประโยชน์ต่อการเรียนมาก นอกจากนี้ เนื้อหาของรายการวิทยุที่จัดออกตรงกับความต้องการ ตลอดทั้งสามารถนำไปใช้ในอาชีพประจำวันได้

2. เนื้อหาของรายการวิทยุ ผู้เรียนต้องการให้เป็นการเสริมความรู้ในบทเรียน และมีการสอดแทรกกิจกรรมและความคิดเข้าไปในรายการวิทยุด้วย

3. รูปแบบรายการวิทยุเพื่อการศึกษาทางวิทยุและไปรษณีย์ ผู้เรียนต้องการให้เป็นรูปแบบ ประเภทบรรยาย อภิปราย สดขลุ่ย สดคี สดนา ได้ตอบ ถูกกับผู้ฟัง และตอบปัญหา

และพบปัญหาของผู้เรียนส่วนใหญ่คือ เวลาออกอากาศรายการวิทยุเพื่อการศึกษาทางวิทยุ ไปรษณีย์ ตรงกับเวลาทำงานของผู้เรียน จึงไม่สามารถรับฟังรายการวิทยุได้ทุกครั้ง เพราะต้องทำงานที่ไม่สามารถรับฟังรายการวิทยุได้ ส่วนปัญหาของเจ้าหน้าที่ศูนย์การศึกษานอกโรงเรียนภาคตะวันออกเฉียงเหนือเกี่ยวกับกรมวิทยุ คือ ปัญหาด้านบุคลากรการบริหารและการประสานงานเป็นส่วนใน

วิชัย กิพย์สุวรรณ (2529 : 44 - 45) ได้ทำการวิจัยเรื่อง “ความทันสมัยกับพฤติกรรมการเปิดรับข่าวสารของกำนัน ผู้ใหญ่บ้าน จังหวัดอุบลราชธานี” กลุ่มเป้าหมาย คือ กำนัน ผู้ใหญ่บ้าน ในอำเภอเมือง อำเภอเขมราฐ อำเภอตระการพืชผล อำเภอศรีเชียงใหม่ และกิ่งอำเภอโพธิ์ไทร จำนวน 647 คน จากการวิจัยได้ผลว่า

1. สื่อมวลชน กำนัน ผู้ใหญ่บ้านส่วนใหญ่เปิดรับข่าวสารจากสื่อวิทยุ โทรทัศน์ และหนังสือพิมพ์รายวันตามลำดับ

2. วิทยุ กำนัน ผู้ใหญ่บ้านส่วนใหญ่เลือกเปิดวิทยุที่บ้านของตนเอง และเปิดรับเป็นบางครั้งบางคราว สำหรับรายการวิทยุที่กลุ่มเป้าหมายให้ความสนใจ คือ รายการข่าว และจะเปิดรับวิทยุในช่วง เวลาข่าวตอนเช้า (07.00 – 08.00 น.)

3. โทรทัศน์ กลุ่มเป้าหมายส่วนใหญ่เปิดรับชมโทรทัศน์ที่บ้านของคนอื่นและเปิดรับทุกวัน รายการข่าวเป็นรายการที่กำหนด ผู้ใหญ่บ้านให้ความสนใจ ส่วนช่วงเวลาในการเปิดรับนั้นเป็นช่วงข่าว (20.00 – 20.45 น.)

4. หนังสือพิมพ์รายวัน บ้านตนเองเป็นสถานที่ที่กลุ่มเป้าหมายเลือกอ่านหนังสือพิมพ์รายวัน และสนใจข่าวเกี่ยวกับการบ้านการเมือง ซึ่งมักอ่านในช่วงเวลาเย็น (17.00 – 21.00 น.)

5. นิตยสาร กลุ่มเป้าหมายจะสนใจอ่านนิตยสารและประเภทสารคดี โดยอ่าน 1-2 ครั้งต่อสัปดาห์และในช่วงเย็น (17.00 – 21.00 น.)

6. ภาพยนตร์ กลุ่มเป้าหมายมักจะชมเมื่อมีโอกาส เช่น ตามงานวัด งานฉลองต่าง ๆ และชอบภาพยนตร์ประเภทประวัติศาสตร์วีรกรรม สงคราม กลุ่มเป้าหมายจะเลือกดูในวันหยุดเสาร์ - อาทิตย์

มหาวิทยาลัยราชภัฏพิบูลสงคราม
Pibulsongkram Rajabhat University

บทที่ 3

วิธีดำเนินการวิจัยและการรวบรวมข้อมูล

การวิจัยครั้งนี้เป็นการสำรวจความคิดเห็นของผู้นำชุมชน เพื่อศึกษาความคิดเห็นเกี่ยวกับบทบาทของสื่อมวลชน และเพื่อสรุปหาข้อเสนอแนะในการปรับปรุง การเสนอเนื้อหาของสื่อมวลชน โดยเฉพาะสื่อท้องถิ่นให้เหมาะสมเพื่อการพัฒนาคุณภาพชีวิตของประชาชนในเขตชนบทใน จ. พิษณุโลก

วิธีดำเนินการวิจัย มีลำดับขั้นในการวิจัย คือ

1) ประชากร

ประชากรประกอบด้วยผู้ใหญ่บ้าน กำนัน ของทุกหมู่บ้านทุกตำบล ในอำเภอนครไทย อำเภอบางระกำ อำเภอบางกระทุ่ม อำเภอพรหมพิราม อำเภอวัดโบสถ์ อำเภอวังทอง อำเภอชาติตระการ และอำเภอเนินมะปราง โดยแบ่งได้ดังนี้

อำเภอนครไทย	จำนวนทั้งหมด	137	คน
อำเภอบางระกำ	จำนวนทั้งหมด	130	คน
อำเภอบางกระทุ่ม	จำนวนทั้งหมด	86	คน
อำเภอพรหมพิราม	จำนวนทั้งหมด	113	คน
อำเภอวัดโบสถ์	จำนวนทั้งหมด	58	คน
อำเภอวังทอง	จำนวนทั้งหมด	154	คน
อำเภอชาติตระการ	จำนวนทั้งหมด	68	คน
อำเภอเนินมะปราง	จำนวนทั้งหมด	60	คน
	รวมทั้งสิ้น	806	คน

2) กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัย

การสุ่มตัวอย่างประชากรที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ ใช้วิธีการสุ่มอย่างง่าย (Simple Random Sampling) โดยวิธีการจับสลากจากผู้นำชุมชนทั้ง 8 อำเภอ แต่ละอำเภอจะสุ่มเลือกร้อยละ 36 ดังนี้

อำเภอนครไทย	จำนวนทั้งหมด	137 คน	ได้กลุ่มตัวอย่าง	49 คน
อำเภอบางระกำ	จำนวนทั้งหมด	130 คน	ได้กลุ่มตัวอย่าง	47 คน
อำเภอบางกระทุ่ม	จำนวนทั้งหมด	86 คน	ได้กลุ่มตัวอย่าง	30 คน
อำเภอพรหมพิราม	จำนวนทั้งหมด	113 คน	ได้กลุ่มตัวอย่าง	40 คน
อำเภอวัดโบสถ์	จำนวนทั้งหมด	58 คน	ได้กลุ่มตัวอย่าง	20 คน

อำเภอวังทอง	จำนวนทั้งหมด	154 คน	ได้กลุ่มตัวอย่าง	55 คน
อำเภอชาติตระการ	จำนวนทั้งหมด	68 คน	ได้กลุ่มตัวอย่าง	24 คน
อำเภอเนินมะปราง	จำนวนทั้งหมด	60 คน	ได้กลุ่มตัวอย่าง	21 คน
			รวมทั้งสิ้น	286 คน

3) การสร้างเครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยแบ่งออกเป็น 4 ตอน คือ

ตอนที่ 1 เพื่อทราบข้อมูลของผู้ตอบแบบสอบถามเกี่ยวกับ เพศ อายุ วุฒิทางการศึกษา ประสบการณ์การทำงานในตำแหน่งปัจจุบัน

ตอนที่ 2 เป็นคำถามเกี่ยวกับการเปิดรับสื่อมวลชนเพื่อสำรวจพฤติกรรมการเปิดรับสื่อมวลชนของผู้ตอบแบบสอบถาม

ตอนที่ 3 เป็นคำถามเกี่ยวกับความคิดเห็นต่อบทบาทของสื่อมวลชนในการให้การศึกษา เพื่อพัฒนาคุณภาพชีวิตประชาชนในด้านต่างๆ ดังนี้

1. รู้จักกินอาหารที่ถูกสุขลักษณะ
2. ดูแลรักษาที่อยู่อาศัย
3. มีสุขภาพอนามัยแข็งแรงสมบูรณ์
4. มีความปลอดภัยในชีวิตและทรัพย์สิน
5. รู้จักนำมาหาเลี้ยงชีพ
6. มีการวางแผนครอบครัว
7. มีความสำนึกต่อชุมชน
8. มีคุณธรรมประจักษ์
9. อนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรมท้องถิ่น

ทั้งนี้โดยใช้คำถามแบบมาตราส่วนประเมินค่า (Rating Scale) โดยกำหนดน้ำหนักของคำตอบเป็นคะแนน 4 ระดับ คือ

เห็นด้วยมาก	มีค่าเท่ากับ	3	คะแนน
เห็นด้วยปานกลาง	มีค่าเท่ากับ	2	คะแนน
เห็นด้วยน้อย	มีค่าเท่ากับ	1	คะแนน
ไม่เห็นด้วยเลย	มีค่าเท่ากับ	0	คะแนน

ตอนที่ 4 ปัญหาของผู้นำชุมชนเกี่ยวกับบทบาทของสื่อมวลชนที่มีต่อการศึกษาพัฒนาคุณภาพชีวิตของประชาชนในเขตชนบทใน จ.พิษณุโลก

4) การเก็บรวบรวมข้อมูล

4.1 ผู้วิจัยทำหนังสือขอความอนุเคราะห์ถึงผู้นำชุมชนทั้ง 8 อำเภอแล้วส่งและเก็บแบบสอบถามด้วยตนเอง

4.2 นำแบบสอบถามที่ได้รับกลับคืนมาลงรหัส และเขียนลงในแบบฟอร์มการลงรหัส

4.3 การวิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้โปรแกรมสำเร็จรูป SPSS For Windows

5) การวัดค่าตัวแปร

5.1 การวัดค่าตัวแปรเรื่องการเปิดรับสื่อมวลชน วัดจากคำตอบเกี่ยวกับความบ่อยครั้งของการเปิดรับสื่อมวลชน ในรอบเดือนที่ผ่านมา โดยให้คะแนนดังนี้

4 – 7 วันต่อสัปดาห์ ให้คะแนนเป็น 3

1 – 3 วันต่อสัปดาห์ ให้คะแนนเป็น 2

น้อยกว่าสัปดาห์ละครั้ง ให้คะแนนเป็น 1

ไม่เคยรับ ให้คะแนนเป็น 0

5.2 การวัดค่าตัวแปรความคิดเห็นของผู้นำชุมชนเกี่ยวกับบทบาทสื่อมวลชน วัดจากคำตอบในการแสดงความคิดเห็นระดับต่างๆ โดยให้คะแนนดังนี้

มาก ให้คะแนนเป็น 3

ปานกลาง ให้คะแนนเป็น 2

น้อย ให้คะแนนเป็น 1

ไม่ตอบ ให้คะแนนเป็น 0

6) การวิเคราะห์ข้อมูล

ในการวิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้โปรแกรมสำเร็จรูป SPSS For Windows มีวิธีทางสถิติดังนี้

6.1 ในการวิเคราะห์เชิงพรรณนา เพื่ออธิบายลักษณะทั่วไปของพฤติกรรม การเปิดรับข่าวสารใช้การแจกแจงความถี่และหาร้อยละ

6.2 ในการวิเคราะห์เชิงพรรณนา เพื่ออธิบายความคิดเห็นของกลุ่มตัวอย่างที่มีต่อบทบาทของสื่อมวลชน โดยแปลความหมายตามเกณฑ์ดังนี้

2.00 – 3.00 หมายถึง เห็นด้วยมาก

1.00 – 1.99 หมายถึง เห็นด้วยน้อย

0.00 – 0.99 หมายถึง ไม่เห็นด้วย

บทที่ 4

ผลการวิเคราะห์ข้อมูล

การวิจัยเรื่อง ความคิดเห็นของผู้นำชุมชนต่อบทบาทของสื่อมวลชนในการให้การศึกษา ที่มีผลต่อคุณภาพชีวิตของประชาชนในเขตชนบทในจังหวัดพิษณุโลก ในครั้งนี้ได้ส่ง แบบสอบถามออกไปเป็นจำนวนทั้งสิ้น 286 ฉบับ ปรากฏว่ามีผู้ให้ความร่วมมือในการตอบแบบสอบถามกลับมาทั้งสิ้นเป็นจำนวน 286 ฉบับ เป็นผู้นำชุมชน ซึ่งได้แก่ ผู้ใหญ่บ้าน กำนัน ในอำเภอต่าง ๆ ดังนี้ อำเภอนครไทย อำเภอบางระกำ อำเภอบางกระทุ่ม อำเภอพรหมพิราม อำเภอวัดโบสถ์ อำเภอวังทอง อำเภอชาติตระการ และอำเภอเนินมะปราง

ข้อมูลจากการวิจัยได้นำมาอธิบาย และวิเคราะห์ตามวัตถุประสงค์ของงานวิจัยโดยแบ่งออกเป็น 5 ตอน ดังนี้

- ตอนที่ 1 สถานภาพของผู้ตอบแบบสอบถาม (ตารางที่ 1)
- ตอนที่ 2 พฤติกรรมการเปิดรับสื่อมวลชน (ตารางที่ 2-6)
- ตอนที่ 3 ความคิดเห็นของผู้นำชุมชนเกี่ยวกับบทบาทของสื่อมวลชนในการให้การศึกษา เพื่อพัฒนาคุณภาพชีวิตของประชาชนในเขตชนบทในจังหวัดพิษณุโลก (ตารางที่ 7)
- ตอนที่ 4 ปัญหาเกี่ยวกับบทบาทสื่อมวลชน (ตารางที่ 8-10)
- ตอนที่ 5 ทดสอบสมมติฐาน (ตารางที่ 11-12)

ตอนที่ 1 สถานภาพของผู้ตอบแบบสอบถาม

ตอนที่ 1 สถานภาพของกำนัน ผู้ใหญ่บ้าน จำแนกตามลักษณะทางประชากรและทางสังคม

ลักษณะ	จำนวน (N=286)	ร้อยละ
1. เพศ		
ชาย	260	90.9
หญิง	26	9.1
2. อายุ		
20 – 29 ปี	12	4.2
30 – 39 ปี	69	24.1
40 – 49 ปี	128	44.8
50 – 60 ปี	77	26.9
3. วุฒิต่างการศึกษา		
ต่ำกว่าปริญญาตรี	283	99.0
ปริญญาตรีหรือเทียบเท่า	1	0.3
ปริญญาโท	2	0.7
ปริญญาเอก	0	0
4. ตำแหน่งปัจจุบัน		
ผู้ใหญ่บ้าน	230	80.4
กำนัน	56	19.6
5. อายุราชการ		
1 – 10 ปี	181	63.3
11 – 20 ปี	67	23.4
20 ปีขึ้นไป	38	13.3

จากตารางที่ 1 แสดงว่า กลุ่มตัวอย่างคือ ผู้นำชุมชนซึ่งได้แก่ ผู้ใหญ่บ้าน, กำนัน ที่ตอบแบบสอบถามจำนวน 286 คน แยกเป็นเพศชาย ร้อยละ 90.9 เพศหญิงร้อยละ 9.1 ส่วนใหญ่มีอายุอยู่ในระหว่าง 40 – 49 ปี คิดเป็นร้อยละ 44.8 รองลงมาร้อยละ 26.9 เป็นผู้มีอายุระหว่าง 50 – 60 ปี วุฒิต่างการศึกษาของผู้นำชุมชนข้ต่ำกว่าปริญญาตรี คิดเป็นร้อยละ 99.0 ตำแหน่งหน้าที่การงานจะเป็นผู้ใหญ่บ้าน คิดเป็น ร้อยละ 80.4 ส่วนที่เหลือเป็นกำนัน คิดเป็นร้อยละ 19.6 มีอายุราชการที่สังกัดกระทรวงมหาดไทยระหว่าง 1 – 10 ปี คิดเป็นร้อยละ 63.3

ตอนที่ 2 พฤติกรรมการเปิดรับสื่อมวลชน

ตอนที่ 2 พฤติกรรมการเปิดรับสื่อมวลชนของผู้นำชุมชน จำแนกตามความบ่อยครั้งในการเปิดรับสื่อมวลชนต่างๆ ในรอบเดือนที่ผ่านมา

สื่อมวลชน ความบ่อย ครั้งในการใช้สื่อ	วิทยุ	โทรทัศน์	หนังสือพิมพ์
4 – 7 วันต่อสัปดาห์	103 (36.0%)	183 (64.0%)	62 (21.7%)
1 – 3 วันต่อสัปดาห์	98 (34.3%)	54 (18.9%)	85 (23.7%)
น้อยกว่าสัปดาห์ละครั้ง	78 (27.3%)	40 (14.0%)	117 (40.9%)
ไม่เคยรับ	7 (2.7%)	9 (3.1%)	22 (7.7%)
รวม	286 (100%)	286 (100%)	286 (100%)

จากตารางที่ 2 แสดงว่า กลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่เปิดรับสื่อหลัก ๆ เช่น หนังสือพิมพ์ วิทยุ โทรทัศน์ ก่อนข้างบ่อยมาก จะเป็นได้ว่าร้อยละ 64.0 เปิดรับสื่อโทรทัศน์ และร้อยละ 36.0 เปิดรับสื่อวิทยุ และร้อยละ 21.7 เปิดรับสื่อหนังสือพิมพ์ โดยมีความบ่อยครั้งในระดับตั้งแต่ทุกวันลงมาถึง 4 วันต่อสัปดาห์ รองลงมาจะเป็นกลุ่มตัวอย่างที่เปิดรับสื่อต่างๆ ดังกล่าวเพียง 1 – 3 วันต่อสัปดาห์ ซึ่งมีจำนวนมาก รองลงมาอีกนี่ยังปรากฏว่ามีกลุ่มตัวอย่างประมาณร้อยละ 7.7 ที่ไม่เคยเปิดรับสื่อดังกล่าวเลยในรอบเดือนที่ผ่านมา

ตารางที่ 3 พฤติกรรมการเปิดรับสื่อมวลชนของผู้นำชุมชนอำเภอตามเวลาที่ใช้ในการเปิดรับ

สื่อมวลชน เวลาในการใช้สื่อ	วิทยุ	โทรทัศน์	หนังสือพิมพ์
30 นาทีขึ้นไป	106 (37.1%)	167 (58.4%)	68 (23.8%)
16 – 30 นาที	79 (27.6%)	64 (22.4%)	62 (21.7%)
1 – 15 นาที	94 (32.9%)	47 (16.4%)	133 (46.5%)
ไม่เคยรับ	6 (2.1%)	8 (2.8%)	23 (8.0%)
รวม	286 (100%)	286 (100%)	286 (100%)

จากตารางที่ 3 แสดงว่า กลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่จะเปิดรับสื่อต่าง ๆ โดยเฉลี่ยนานกว่า 30 นาทีต่อครั้ง โดยร้อยละ 58.4 ดูโทรทัศน์ ร้อยละ 37.1 ฟังวิทยุ ร้อยละ 23.8 อ่านหนังสือพิมพ์ รองลงมาเปิดรับสื่อโดยเฉลี่ย 16 – 30 นาทีต่อครั้ง โดยร้อยละ 27.6 ฟังวิทยุ ร้อยละ 22.4 ดูโทรทัศน์ ร้อยละ 21.7 อ่านหนังสือพิมพ์ เปิดรับสื่อโดยเฉลี่ย 1 – 15 นาทีต่อครั้ง โดยร้อยละ 46.5 อ่านหนังสือพิมพ์ ร้อยละ 32.9 ฟังวิทยุ ร้อยละ 16.4 ดูโทรทัศน์ และมีกลุ่มตัวอย่างที่ไม่เคยอ่านหนังสือพิมพ์ ร้อยละ 8.0 รองลงมาร้อยละ 2.8 ไม่เคยดูโทรทัศน์ และร้อยละ 2.1 ไม่เคยฟังวิทยุ

ตารางที่ 4 รายการวิทยุที่ผู้นำชุมชนเปิดรับฟัง

รายการวิทยุ	จำนวน	ร้อยละ
1. รายการข่าว	243	85.0%
2. รายการเพลง	2	0.7%
3. รายการกีฬา	31	10.8%
4. รายการสารคดี	5	1.7%
5. รายการละคร	2	0.7%
6. รายการอื่นๆ ไป	3	1.0%
รวม	286	100%

จากตารางที่ 4 แสดงว่า กลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่ ร้อยละ 85.0 เปิดรับฟังวิทยุรายการข่าวเป็นประจำ รองลงมาเป็นรายการกีฬา ร้อยละ 10.8 ที่เหลือเป็นรายการอื่นๆ ไป

มหาวิทยาลัยราชภัฏกาญจนบุรี
Pibulsongkram Rajabhat University

ตารางที่ 5 รายการโทรทัศน์ที่ผู้นำชุมชนเปิดรับชม

รายการโทรทัศน์	จำนวน	ร้อยละ
1. รายการข่าวในประเทศ	209	73.1%
2. รายการข่าวต่างประเทศ	6	2.1%
3. รายการพยากรณ์อากาศ	9	3.1%
4. รายการสนทนาปัญหาบ้านเมือง	23	8.0%
5. รายการละคร	12	4.2%
6. รายการสารคดี	17	5.9%
7. รายการเด็ก	3	1.0%
8. รายการเพลง, ดนตรี	3	1.0%
9. รายการภาพยนตร์ไทย	-	-
10. รายการเกมส์โชว์	-	-
11. รายการภาพยนตร์จีน	-	-
12. รายการภาพยนตร์ฝรั่ง	-	-
13. รายการภาพยนตร์ญี่ปุ่น	-	-
14. รายการภาพยนตร์การ์ตูน	-	-
15. อื่น ๆ	4	1.4%
รวม	286	100%

จากตารางที่ 5 แสดงว่า กลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่จำนวนร้อยละ 73.1 เปิดรับชมโทรทัศน์รายการข่าวในประเทศ รองลงมาเป็นรายการสนทนาปัญหาบ้านเมือง ร้อยละ 8.0 ส่วนรายการอื่น ๆ นิยมเปิดรับไม่เกินร้อยละ 5.9

ตารางที่ 6 เนื้อหาหนังสือพิมพ์ที่ผู้นำชุมชนนิชมอ่าน

เนื้อหา	จำนวน	ร้อยละ
1. ข่าวการเมืองในประเทศ	170	59.4%
2. ข่าวต่างประเทศ	9	3.1%
3. ข่าวสังคม, บุคคล	2	0.7%
4. ข่าวอาชญากรรม	32	11.2%
5. ข่าวบันเทิง	2	0.7%
6. ข่าวกีฬา	17	5.9%
7. ข่าวการเกษตร	29	10.1%
8. สุขภาพอนามัย	3	1.0%
9. สารคดี	-	-
10. ตอบปัญหาหัวใจ	-	-
11. นิยายจากละครทีวี	2	0.7%
12. ทำนายดวงชะตาชีวิต	2	0.7%
13. การ์ตูน	-	-
14. บทบรรณาธิการ	-	-
15. โฆษณา, บริการ	5	1.7%
16. ข่าวการศึกษา	2	0.7%
17. ข่าวเศรษฐกิจ	8	2.8%
18. อื่นๆ	3	1.0%
รวม	286	100%

จากตารางที่ 6 แสดงว่า ผู้นำชุมชนส่วนใหญ่ร้อยละ 59.4 นิชมอ่านข่าวการเมืองในประเทศจากหนังสือพิมพ์ รองลงมาข่าวอาชญากรรม ร้อยละ 11.2 ถัดไปข่าวการเกษตร ร้อยละ 10.1 ข่าวกีฬา ร้อยละ 5.9 ข่าวต่างประเทศ ร้อยละ 3.1 ข่าวเศรษฐกิจ ร้อยละ 2.8 ที่เหลือเป็นเบ็ดเตล็ดอื่น ๆ

ตอนที่ 3 ความคิดเห็นของผู้นำชุมชนเกี่ยวกับบทบาทของสื่อมวลชนทั้ง 3 ประเภท

การวิเคราะห์ความคิดเห็นของผู้นำชุมชนเกี่ยวกับบทบาทของสื่อมวลชนในการให้การศึกษา เพื่อพัฒนาคุณภาพชีวิตต่อไปนี้จะพิจารณาระดับความคิดเห็นจากค่าเฉลี่ยของคำตอบแต่ละข้อของผู้นำชุมชนกลุ่มตัวอย่าง จำนวน 286 คน โดยยึดถือเกณฑ์ดังนี้

2.00 – 3.00	เห็นด้วยมาก
1.00 – 1.99	เห็นด้วยน้อย
0.00 – 0.99	ไม่เห็นด้วย

ตารางที่ 7 ความคิดเห็นของผู้นำชุมชนเกี่ยวกับบทบาทของสื่อมวลชนแต่ละประเภทในการให้การศึกษาเพื่อพัฒนาคุณภาพชีวิตด้านต่าง ๆ

บทบาทของสื่อมวลชน	ความคิดเห็นต่อบทบาทของสื่อต่าง ๆ					
	วิทยุ		โทรทัศน์		หนังสือพิมพ์	
	ค่าเฉลี่ย	อันดับ	ค่าเฉลี่ย	อันดับ	ค่าเฉลี่ย	อันดับ
1. สื่อมวลชนให้ข่าวสารความรู้เรื่องอาหารการกินที่เหมาะสมแก่ประชาชนเพียงใด เช่น เรื่องโภชนาการ การเลือกบริโภคอาหารที่มีประโยชน์ ไม่มีพิษภัย ฯลฯ	2.10	1	1.84	2	1.48	3
2. สื่อมวลชนให้ข่าวสารความรู้เรื่องที่อยู่อาศัยและสิ่งแวดล้อมที่เหมาะสมแก่ประชาชนเพียงใด เช่น การรักษาความสะอาด สภาพบ้านเมืองถูกสุขลักษณะ การป้องกันมลภาวะ เป็นต้น	1.56	2	2.01	1	1.49	3
3. สื่อมวลชนให้ข่าวสารความรู้ด้านสุขภาพอนามัยแก่ประชาชนเพียงใด เช่น การป้องกันโรคติดต่อ การรักษาพยาบาล การออกกำลังกาย การใช้ยาอย่างถูกวิธี เป็นต้น	1.72	2	2.00	1	1.56	3

บทบาทของสื่อมวลชน	ความคิดเห็นต่อบทบาทของสื่อต่าง ๆ					
	วิทยุ		โทรทัศน์		หนังสือพิมพ์	
	ค่าเฉลี่ย	อันดับ	ค่าเฉลี่ย	อันดับ	ค่าเฉลี่ย	อันดับ
4. สื่อมวลชนให้ข่าวสารความรู้ เรื่อง ความปลอดภัยในชีวิตและทรัพย์สิน แก่ประชาชนเพียงใด เช่น การป้องกันอุบัติเหตุ การป้องกันภัยพิบัติต่าง ๆ การป้องกันโจรผู้ร้าย เป็นต้น	1.77	2	1.88	1	1.57	3
5. สื่อมวลชนให้ข่าวสารความรู้เรื่อง การประกอบอาชีพทำมาหากินแก่ประชาชนเพียงใด เช่น เรื่องอาชีพ แรงงานการเกษตร ธุรกิจการค้า การลงทุน ฯลฯ	1.72	2	1.81	1	1.51	3
6. สื่อมวลชนให้ข่าวสารความรู้ ด้านการรู้จักการวางแผนครอบครัว แก่ประชาชนเพียงใด เช่น การคุมกำเนิดไม่ให้มีลูกมากเกินไป	1.57	2	1.61	1	1.34	3
7. สื่อมวลชนช่วยเสริมสร้าง ความร่วมมือ สัมครสมานสามัคคี ให้เกิดขึ้นในกลุ่มประชาชนเพียงใด เช่น การรวมกลุ่มพัฒนาท้องถิ่น การช่วยเหลือบริการสังคมกิจกรรม สาธารณะประโยชน์ การส่งเสริม การปกครองในระบอบ ประชาธิปไตย	1.64	1	1.63	2	1.41	3
8. สื่อมวลชนช่วยส่งเสริมพัฒนาจิตใจ คุณธรรมและศีลธรรมของประชาชน เพียงใด เช่น มีความเอื้อเฟื้ออารีต่อกัน มีความซื่อสัตย์สุจริต ไม่คค โกง รู้จักประหยัดละเว้นอบาขมุข เป็นต้น	1.53	2	1.58	1	1.33	3

บทบาทของสื่อมวลชน	ความคิดเห็นต่อบทบาทของสื่อต่าง ๆ					
	วิทยุ		โทรทัศน์		หนังสือพิมพ์	
	ค่าเฉลี่ย	อันดับ	ค่าเฉลี่ย	อันดับ	ค่าเฉลี่ย	อันดับ
9. สื่อมวลชนให้ข่าวสารความรู้เกี่ยวกับการอนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรมประเพณีของท้องถิ่นเพียงใด เช่น ขนบธรรมเนียมประเพณี โบราณสถาน โบราณวัตถุ เพลงพื้นเมือง เป็นต้น	1.67	2	2.01	1	1.32	3

จากตารางที่ 7 แสดงว่า ผู้นำชุมชนมีความคิดเห็นเกี่ยวกับบทบาทของสื่อมวลชนทั้ง 3 ประเภท ได้แก่ วิทยุกระจายเสียง โทรทัศน์ และหนังสือพิมพ์ ในด้านการให้การศึกษาเพื่อพัฒนาคุณภาพชีวิตด้านต่าง ๆ ดังนี้

บทบาทด้านโภชนาการ สื่อมวลชนที่ผู้นำชุมชนเห็นว่ามียุทธศาสตร์ด้านโภชนาการมาด เช่น ให้ความรู้ในการเลือกบริโภคอาหารที่มีประโยชน์ต่อร่างกาย อาหารไม่มีพิษมีภัย ฯลฯ ได้แก่ สื่อวิทยุ ส่วนสื่อโทรทัศน์และหนังสือพิมพ์มีบทบาทเรื่องโภชนาการน้อย

บทบาทด้านที่อยู่อาศัย สื่อมวลชนที่ให้ความรู้เรื่องที่อยู่อาศัยโดยมีเฉพาะสมแก่ประชาชนไม่ว่าจะเป็นด้านการรักษาสภาพแวดล้อม สภาพบ้านเรือนที่ถูกสุขลักษณะ การป้องกัน มลภาวะ ฯลฯ ผู้นำชุมชนเห็นว่า โทรทัศน์มีบทบาทในเรื่องนี้มาก วิทยุ หนังสือพิมพ์ มีบทบาทการให้ความรู้ด้านที่อยู่อาศัยน้อย

บทบาทด้านสุขภาพอนามัย การให้ความรู้ด้านสุขภาพอนามัยแก่ประชาชน เช่น การป้องกันโรคติดต่อ การรักษาพยาบาล การออกกำลังกาย ฯลฯ สื่อมวลชนที่ผู้นำชุมชนเห็นว่ามียุทธศาสตร์ในด้านนี้มาก ได้แก่ โทรทัศน์ วิทยุ และหนังสือพิมพ์ยังมีบทบาทในด้านนี้น้อย

บทบาทด้านการให้ความรู้เรื่องความปลอดภัย สื่อมวลชนส่วนใหญ่ คือ โทรทัศน์ วิทยุ หนังสือพิมพ์ มีบทบาทในการให้ความรู้เรื่องความปลอดภัยน้อย

บทบาทด้านการประกอบอาชีพ การให้ข่าวสารความรู้เรื่องประกอบอาชีพ เช่น เรื่องอาชีพต่าง ๆ แรงงาน การเกษตร ธุรกิจการค้า ฯลฯ ผู้นำชุมชนมีความเห็นว่า ทั้งโทรทัศน์ วิทยุ และหนังสือพิมพ์ มีบทบาทในด้านนี้น้อย

บทบาทด้านการวางแผนครอบครัว สื่อมวลชนส่วนใหญ่คือ โทรทัศน์ วิทยุและหนังสือพิมพ์ มีบทบาทในการให้ความรู้เรื่องการวางแผนครอบครัวน้อย

บทบาทด้านการสร้างความสามัคคี การสร้างความสามัคคีให้เกิดขึ้นในกลุ่มประชาชน ผู้นำชุมชนเห็นว่า วิทยุ โทรทัศน์ หนังสือพิมพ์ มีบทบาทในด้านนี้น้อย

บทบาทด้านการพัฒนาจิตใจ สื่อมวลชนส่วนใหญ่ คือ โทรทัศน์ วิทยุ หนังสือพิมพ์ มีบทบาทในด้านการส่งเสริมพัฒนาจิตใจประชาชนน้อย

บทบาทด้านการอนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรม โทรทัศน์ เป็นสื่อที่มีบทบาทในการให้ความรู้เกี่ยวกับอนุรักษ์วัฒนธรรมมาก วิทยุ หนังสือพิมพ์ มีบทบาทน้อย

เมื่อพิจารณาแต่ละสื่อ ผู้นำชุมชนซึ่งได้แก่ ผู้ใหญ่บ้าน กำนัน ในเขตชนบทในจังหวัดพิษณุโลก มีความคิดเห็นว่า สื่อที่มีบทบาทในด้านโภชนาการ และบทบาทด้านการสร้างความสามัคคีที่สูงที่สุด คือ วิทยุ รองลงมาเป็น โทรทัศน์และหนังสือพิมพ์ ตามลำดับ

ส่วนบทบาทอีก 7 ด้าน ได้แก่ บทบาทในด้านที่อยู่อาศัย บทบาทด้านสุขภาพอนามัย บทบาทด้านการให้ความรู้เรื่องความปลอดภัย บทบาทด้านการวางแผนครอบครัว บทบาทด้านการประกอบอาชีพ บทบาทด้านการพัฒนาจิตใจและบทบาทด้านการอนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรม ผู้นำชุมชนมีความคิดเห็นว่า สื่อที่มีบทบาทใน 7 ด้าน ดังกล่าวสูงสุด เป็นโทรทัศน์ รองลงมาเป็นวิทยุ และหนังสือพิมพ์ตามลำดับ

มหาวิทยาลัยราชภัฏพิบูลสงคราม
Pibulsongkram Rajabhat University

ตอนที่ 4 ปัญหาเกี่ยวกับบทบาทของสื่อมวลชน

ตารางที่ 8 ปัญหาด้านวิทยุ

ปัญหา	ความถี่	ร้อยละ
1. การเสนอข่าวน้อยเกินไป	154	53.8
2. โฆษณามากเกินไป	155	54.2
3. รายการบันเทิง เช่น เพลงมากเกินไป	77	26.9
4. รายการให้ความรู้เกี่ยวกับอาชีพน้อยเกินไป	119	41.6
5. ข่าวระดับท้องถิ่นมีน้อยเกินไป	102	35.7
6. ความรู้ด้านสุขภาพอนามัยมีน้อยเกินไป	51	17.8
7. ข่าวเพื่อส่งเสริมการพัฒนา มีน้อยเกินไป	80	28.0
8. รายการส่งเสริมความรู้ด้านการศึกษาน้อยเกินไป	48	16.8
9. การใช้ภาษาของผู้ประกาศยังไม่เหมาะสม	17	5.9
10. เสนอข่าวไม่น่าเชื่อถือ	18	6.3
11. อื่น ๆ	6	2.1

จากตารางที่ 8 แสดงว่า ปัญหาเกี่ยวกับวิทยุที่ผู้ให้คะแนนลงนามมากที่สุด (ร้อยละ 54.2) ระบุถึงคือ ปัญหาโฆษณามากเกินไป รองลงมาคือ ปัญหาการเสนอข่าวน้อยเกินไป ความรู้เกี่ยวกับอาชีพน้อยเกินไป และข่าวระดับท้องถิ่นมีน้อยเกินไป

ตารางที่ 9 ปัญหาด้านโทรทัศน์

ปัญหา	ความถี่	ร้อยละ
1. รายการส่งเสริมความรู้มีน้อยเกินไป	114	39.9
2. รายการส่งเสริมจริยธรรมมีน้อยเกินไป	75	26.2
3. โฆษณามากเกินไป	167	58.4
4. มีละครมากเกินไป	79	27.6
5. รายการข่าวมีน้อยเกินไป	129	45.1
6. เสนอข่าวไม่น่าเชื่อถือ	30	10.5
7. รายการเพื่อเด็กมีน้อยเกินไป	40	14.5
8. รายการเกมส์โชว์มากเกินไป	71	24.8
9. เสนอภาพข่าวที่สยดสยองเกินไป	14	4.9
10. รายการส่งเสริมอาชีพมีน้อยเกินไป	87	30.4
11. ผู้อ่านข่าวยังใช้ภาษาไม่ถูกต้อง	11	3.8
12. คุณภาพของนักข่าวยังไม่ดีพอ	16	5.6
13. ผู้ประกาศยังไม่มีความสามารถ	1	0.3
14. อื่นๆ	1	0.3

จากตารางที่ 9 แสดงว่า ปัญหาที่ผู้นำชมระบุถึงสูงที่สุดจากโทรทัศน์ (ร้อยละ 58.4) คือ ปัญหาที่มีโฆษณามากเกินไป รองลงไปคือ รายการข่าวมีน้อยเกินไป รายการส่งเสริมความรู้มีน้อยเกินไป รายการส่งเสริมอาชีพมีน้อยเกินไป และมีละครมากเกินไป ตามลำดับ

ตารางที่ 10 ปัญหาด้านหนังสือพิมพ์

ปัญหา	ความถี่	ร้อยละ
1. โฆษณามากเกินไป	95	33.2
2. ความรู้ด้านสุขภาพอนามัยมีน้อยเกินไป	73	25.5
3. ข่าวอาชญากรรมมากเกินไป	56	19.6
4. เนื้อหาด้านส่งเสริมคุณธรรมมีน้อยเกินไป	71	24.8
5. ข่าวสังคมมีมากเกินไป	46	16.1
6. สารคดีมีน้อยเกินไป	54	18.9
7. นิยายจากละครทีวีมากเกินไป	36	12.6
8. ใช้ภาษาแสลงมากเกินไป	29	10.1
9. ข่าวสารความรู้ที่ส่งเสริมอาชีพมีน้อยเกินไป	78	27.3
10. เขียนโจมตีบุคคลอื่นเกินไป	67	23.4
11. เขียนเชียร์บุคคลบางคนหรือสินค้าบางชนิดเกินความเป็นจริง	59	20.6
12. มีความลำเอียงในการเสนอข่าว	20	7.0
13. มักพาดหัวข่าวเกินความเป็นจริง	96	33.6
14. มักลงเรื่อง, ภาพที่กล่าวขวัญเลวเกินไป	8	2.8
15. เสนอข่าวไม่น่าเชื่อถือ	23	8.0
16. อื่น ๆ	4	1.4

จากตารางที่ 10 แสดงว่า ปัญหาที่ผู้นำชุมชนเห็นว่าเป็นปัญหาสำคัญของหนังสือพิมพ์ คือ มักพาดหัวข่าวเกินความเป็นจริง (ร้อยละ 33.6) รองลงมาคือ โฆษณามากเกินไป ข่าวสารความรู้ที่ส่งเสริมอาชีพมีน้อยเกินไปและความรู้ด้านสุขภาพอนามัยมีน้อยเกินไป ตามลำดับ

ตอนที่ 5 การทดสอบสมมติฐาน

การเปิดรับข่าวสารจากสื่อมวลชนมีความสัมพันธ์กับบทบาทของสื่อมวลชนในการให้การศึกษาเพื่อพัฒนาคุณภาพชีวิตของประชาชนในเขตชนบทในจังหวัดพิษณุโลก

ตารางที่ 11 แสดงค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์แบบเพียร์สันระหว่างการเปิดรับข่าวสารกับความคิดเห็นของผู้นำชุมชนเกี่ยวกับบทบาทของสื่อมวลชนที่มีผลต่อคุณภาพชีวิตของประชาชนในเขตชนบทในจังหวัดพิษณุโลก

ความคิดเห็นของผู้นำชุมชนเกี่ยวกับบทบาทของ
สื่อมวลชนที่มีผลต่อคุณภาพชีวิตของประชาชน

การเปิดรับข่าวสารโดยภาพรวม

0.174**

**P < 0.01

จากตารางที่ 11 แสดงว่า การเปิดรับข่าวสารจากสื่อมวลชน โดยภาพรวมมีความสัมพันธ์กับบทบาทของสื่อมวลชนในการให้การศึกษาเพื่อพัฒนาคุณภาพชีวิตของประชาชนในเขตชนบทในจังหวัดพิษณุโลกอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.01 ซึ่งค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์นี้พบอยู่ในระดับต่ำ

ตารางที่ 12 แสดงค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์แบบเพียร์สันระหว่างการเปิดรับข่าวสารจากสื่อแต่ละชนิด กับความคิดเห็นของผู้นำชุมชนเกี่ยวกับบทบาทของสื่อมวลชนที่มีผลต่อคุณภาพชีวิตของประชาชนในเขตชนบทในจังหวัดพิษณุโลก

การเปิดรับสื่อต่าง ๆ	ความคิดเห็นของผู้นำชุมชนเกี่ยวกับบทบาทของสื่อมวลชนที่มีผลต่อคุณภาพชีวิตของประชาชน
1. วิทยุกระจายเสียง	0.196**
2. โทรทัศน์	0.220**
3. หนังสือพิมพ์	0.009

**P < 0.01

จากตารางที่ 12 แสดงว่า การเปิดรับข่าวสารจากสื่อต่าง ๆ ซึ่งได้แก่ การเปิดรับข่าวสารจากวิทยุกระจายเสียง และหนังสือพิมพ์ มีความสัมพันธ์กับความคิดเห็นของผู้นำชุมชนเกี่ยวกับบทบาทของสื่อมวลชนที่มีผลต่อคุณภาพชีวิตของประชาชนในเขตชนบทในจังหวัดพิษณุโลก อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.01

บทที่ 5

สรุปผลการวิจัย อภิปราย และข้อเสนอแนะ

การวิจัยเรื่อง ความคิดเห็นของผู้นำชุมชนต่อบทบาทของสื่อมวลชนในการให้การศึกษาที่มีผลต่อคุณภาพชีวิตของประชาชนในเขตชนบท ในจังหวัดพิษณุโลก สามารถสรุป อภิปรายผลและให้ข้อเสนอแนะดังต่อไปนี้

สรุปผลการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้ได้กำหนดวัตถุประสงค์ เพื่อศึกษาพฤติกรรมการเปิดรับข่าวสารจากสื่อมวลชน และสำรวจความคิดเห็นของผู้นำชุมชนที่มีต่อสื่อมวลชนในการให้การศึกษาต่างๆ เพื่อปรับปรุงคุณภาพชีวิตของประชาชนในเขตชนบทของจังหวัดพิษณุโลก รวมทั้งเพื่อหาความสัมพันธ์ระหว่างการเปิดรับข่าวสารจากสื่อมวลชนกับความคิดเห็นของผู้นำชุมชนเกี่ยวกับบทบาทของสื่อมวลชนในการให้การศึกษา ที่มีผลต่อคุณภาพชีวิตของประชาชนในเขตชนบทของจังหวัดพิษณุโลก

ประชากรที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ คือ ผู้นำชุมชน ได้แก่ ผู้ใหญ่บ้าน กำนัน ในอำเภอนครไทย อำเภอบางระกำ อำเภอบางกระทุ่ม อำเภอพรหมพิราม อำเภอวัดโบสถ์ อำเภอวังทอง อำเภอชาติตระการ อำเภอเนินมะปราง โดยสุ่มตัวอย่างแบบง่าย (Simple Random Sampling) ได้ผู้นำชุมชนตอบแบบสอบถามจำนวน 286 คน

ในการเก็บรวบรวมข้อมูลได้สร้างแบบสอบถามขึ้น 1 ชุด เป็นแบบตรวจคำตอบและแบบมาตราส่วนประเมินค่า แบบสอบถามมีทั้งหมด 4 ตอน ตอนที่ 1 เกี่ยวกับลักษณะสถานภาพของผู้ตอบแบบสอบถาม ตอนที่ 2 เกี่ยวกับพฤติกรรมการเปิดรับสื่อมวลชน ตอนที่ 3 เกี่ยวกับความคิดเห็นของผู้ตอบที่มีต่อบทบาทของสื่อมวลชนในการให้การศึกษาเพื่อพัฒนาคุณภาพชีวิตประชาชนและตอนที่ 4 ปัญหาเกี่ยวกับสื่อมวลชน แบบสอบถามได้ทดลองใช้กับผู้นำชุมชนในเขตอำเภอพรหมพิราม จำนวน 20 ชุด แล้วนำมาปรับปรุงก่อนใช้เก็บรวบรวมข้อมูลจากกลุ่มตัวอย่างจำนวน 286 คน ข้อมูลที่ได้นำมาวิเคราะห์หาค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย และค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์แบบเพียร์สัน เพื่อรายงานผลและทดสอบสมมติฐานการวิจัย

สมมติฐานในการวิจัยครั้งนี้ คือ ตัวแปรการเปิดรับสื่อมวลชนแต่ละประเภทจะมีความสัมพันธ์กับความคิดเห็นของผู้นำชุมชนเกี่ยวกับบทบาทของสื่อมวลชนในการให้การศึกษาที่มีผลต่อคุณภาพชีวิตของประชาชน

ผลการวิจัยโดยสรุปมีดังนี้

1. ผู้นำชุมชนส่วนใหญ่เป็นเพศชาย (ร้อยละ 90.9) มีอายุระหว่าง 40 – 49 ปี วุฒิทางการศึกษาส่วนมากอยู่ในระดับต่ำกว่าปริญญาตรี มีอายุราชการระหว่าง 1 – 10 ปี และส่วนมากดำรงตำแหน่ง ผู้ใหญ่บ้าน
2. พฤติกรรมการเปิดรับสื่อมวลชนในรอบเดือนที่ผ่านมา พบว่า ผู้นำชุมชนส่วนใหญ่เปิดรับชมโทรทัศน์บ่อยครั้งตั้งแต่ทุกวันลงมาถึง 4 วันต่อสัปดาห์ รองลงมาคือ การเปิดรับวิทยุและหนังสือพิมพ์ตามลำดับ และการเปิดรับแต่ละครั้งส่วนมากนานมากกว่า 30 นาทีขึ้นไป ผู้นำชุมชนส่วนใหญ่สนใจเปิดรับรายการข่าวจากวิทยุ โทรทัศน์ และหนังสือพิมพ์
3. ความคิดเห็นของผู้นำชุมชนเกี่ยวกับบทบาทของสื่อมวลชนในการให้การศึกษาเพื่อพัฒนาคุณภาพชีวิตประชาชนในเขตชนบทในจ. พิจิตร

บทบาทของสื่อมวลชนทั้ง 3 ประเภท ได้แก่ โทรทัศน์ วิทยุ หนังสือพิมพ์ ในด้านต่างๆ 9 ประการ คือ ด้านโภชนาการ ด้านที่อยู่อาศัย ด้านสุขภาพอนามัย ด้านการให้ความรู้เรื่องความปลอดภัย ด้านการประกอบอาชีพ ด้านการวางแผนครอบครัว ด้านการสร้างความสามัคคี ด้านการพัฒนาจิตใจ และด้านการอนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรมนั้น พบว่า สื่อประเภทโทรทัศน์มีบทบาทในการให้การศึกษาดีมาที่สุด เป็นอันดับ 1 จากบทบาท 7 ประการ คือ บทบาทในด้านที่อยู่อาศัย ด้านสุขภาพอนามัย ด้านการให้ความรู้เรื่องความปลอดภัย ด้านวางแผนครอบครัว ด้านการประกอบอาชีพ ด้านการพัฒนาจิตใจ และด้านการอนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรม รองลงมาได้แก่ วิทยุ และหนังสือพิมพ์ และสื่อประเภทวิทยุ มีบทบาทในการให้การศึกษา ด้านการสร้างความสามัคคีและด้านโภชนาการ รองลงมาได้แก่ โทรทัศน์ และหนังสือพิมพ์

4. ปัญหาเกี่ยวกับบทบาทสื่อมวลชนในความคิดเห็นของผู้นำชุมชน ผู้นำชุมชนส่วนใหญ่เห็นว่า ปัญหาของวิทยุและโทรทัศน์คือการโฆษณามากเกินไป หนังสือพิมพ์มีการพาดหัวข่าวเกินความเป็นจริง
5. ผลการทดสอบสมมติฐาน พบว่า การเปิดรับสื่อมวลชนประเภทวิทยุและโทรทัศน์ มีความสัมพันธ์กับความคิดเห็นของผู้นำชุมชนเกี่ยวกับบทบาทของสื่อมวลชนในการให้การศึกษาเพื่อพัฒนาคุณภาพชีวิตของประชาชนในเขตชนบทในจังหวัดพิจิตร

อภิปรายผล

1. การเปิดรับสื่อของผู้นำชุมชนส่วนใหญ่ จะเปิดรับชมโทรทัศน์มากกว่าสื่อมวลชนชนิดอื่นๆ โทรทัศน์เป็นสื่อที่ชักจูงใจให้คล้อยตามได้ง่ายกว่าสื่ออื่น ๆ เพราะให้ทั้งภาพและเสียง พร้อมความเคลื่อนไหวเหมือนจริง โดยเฉพาะปัจจุบันโทรทัศน์ถ่ายทอดไปได้กว้างไกล รวดเร็ว เนื่องจากเทคโนโลยีสมัยใหม่ก้าวไกล เช่น การถ่ายทอดผ่านดาวเทียม สื่อที่ผู้นำชุมชนนิยมรองลงมา ได้แก่ วิทยู ซึ่งเป็นสื่อที่สะดวกในการเปิดรับมากที่สุด ให้ความบันเทิงเป็นส่วนใหญ่ ถัดมาเป็นหนังสือพิมพ์ เป็นสื่อที่ผู้นำชุมชนนิยมอ่านในลำดับต่อมาและส่วนใหญ่นิยมอ่านข่าวการเมืองในประเทศ

จะเห็นได้ว่าเนื้อหาสาระในการที่ผู้นำชุมชนส่วนใหญ่เปิดรับชม ฟัง หรืออ่านนั้น จะเห็นเนื้อหาสาระเกี่ยวกับข่าวเป็นส่วนมาก เพราะผู้นำชุมชนมักจะสนใจข่าวสารความเคลื่อนไหวบ้านเมือง เพื่อให้ทันสมัยและทันเหตุการณ์อยู่เสมอ อีกทั้งการทำหน้าที่เป็นผู้นำชุมชนนั้นจำเป็นต้องศึกษาหาความรู้ต่าง ๆ เพื่อถ่ายทอดและแนะนำแก่สมาชิกภายในชุมชนให้เป็นผู้ตื่นตัว ทันต่อสถานการณ์บ้านเมืองใหม่ๆ อยู่เสมอ เพื่อจะได้ปรับตัวให้เข้ากับสภาวะของบ้านเมืองได้นั่นเอง

2. บทบาทของสื่อทั้ง 9 ประเภทในกิจกรรมพื้นฐานของผู้นำชุมชน

ผู้นำชุมชนส่วนใหญ่ให้ความเห็นว่า สื่อประเภทโทรทัศน์เป็นสื่อที่มีบทบาทในการให้การศึกษาเพื่อการพัฒนาคุณภาพชีวิตด้านต่างๆ เป็นอันดับ 1 รองลงมาคือ วิทยู และหนังสือพิมพ์ โดยมีบทบาทด้านต่าง ๆ ทั้ง 9 ประเภทดังนี้ บทบาทในการให้ข่าวสารความรู้เรื่องอาหารการกินที่เหมาะสมแก่ประชาชน การให้ข่าวสารความรู้เรื่องที่อยู่อาศัยและสิ่งแวดล้อมที่เหมาะสม การให้ข่าวสารความรู้เรื่องสุขภาพอนามัย การให้ความรู้เรื่องความปลอดภัยในชีวิตและทรัพย์สิน ให้ความรู้เรื่องการประกอบอาชีพ ฝึกอาชีพ การให้ความรู้ด้านการรู้จักวางแผนครอบครัว การช่วยเสริมสร้างความร่วมมือสมัครสมานสามัคคีให้เกิดขึ้นในกลุ่มประชาชน ส่งเสริมพัฒนาจิตใจคุณธรรมและศีลธรรม รวมทั้งการให้ข่าวสารความรู้เกี่ยวกับการอนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรมประเพณีของท้องถิ่นอีกด้วย

ความเห็นของผู้นำชุมชนต่อบทบาทสื่อมวลชนดังกล่าวใกล้เคียงกับผลการสำรวจของสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ (2521 : 69 - 70) ได้ทำการวิจัยเรื่อง การศึกษาบทบาทของสื่อมวลชนต่อการศึกษาของชาวบ้านโดยมีกลุ่มตัวอย่างจาก 14 จังหวัดของทุกภาคในประเทศไทย พบว่าสื่อทั้ง 5 ประเภท คือ วิทยู โทรทัศน์ หนังสือพิมพ์ นิตยสาร และภาพยนตร์มีค่าความสำคัญแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญ วิทยูเป็นสื่อที่มีค่าความสำคัญมากที่สุด โดยมีค่าความสำคัญมากกว่าโทรทัศน์ โทรทัศน์มีค่าความสำคัญมากกว่าหนังสือพิมพ์และนิตยสาร หนังสือพิมพ์และนิตยสารมีความสำคัญมากกว่าภาพยนตร์ นอกจากนี้จากการวิจัยเรื่องบทบาทของสื่อวิทยูและโทรทัศน์ในการให้การศึกษาเพื่อการพัฒนาคุณภาพชีวิตของประชาชนในจังหวัดพิษณุโลก ในช่วงวิกฤตเศรษฐกิจของ ศศ.สุวารีย์ วงศ์วัฒนา (2542 : 50) พบว่า โทรทัศน์เป็นสื่อมวลชนในชนบทที่มีผู้เปิดรับมากที่สุดมากกว่าวิทยู

จะเห็นได้ว่า ผลการวิจัยที่ผ่านมา นั้น สื่อวิทยุได้ชื่อว่ามีบทบาทและมีความสำคัญอยู่ในอันดับต้น ๆ แต่ปัจจุบันสื่อโทรทัศน์ได้ปรับเปลี่ยนบทบาทในด้านต่าง ๆ เพิ่มมากขึ้นกว่าเดิม และมากกว่าสื่อมวลชนประเภทอื่นๆ อย่างเห็นได้ชัดเจน จึงทำให้ประชาชนหันมาชมโทรทัศน์มากขึ้น และได้นำข่าวสาร ความรู้ต่าง ๆ จากรายการโทรทัศน์ไปปรับใช้ในการดำรงชีวิตประจำวันได้ด้วย

3. การทดสอบสมมติฐาน การเปิดรับสื่อมวลชนมีความสัมพันธ์กับความคิดเห็นของผู้นำชุมชนเกี่ยวกับบทบาทของสื่อมวลชนในการให้การศึกษาเพื่อพัฒนาคุณภาพชีวิตของประชาชนในเขตชนบทในจ.พิษณุโลก

ผลการวิจัยพบว่า การเปิดรับข่าวสารจากสื่อวิทยุและโทรทัศน์มีความสัมพันธ์ทางบวกกับความคิดเห็นเกี่ยวกับบทบาทของสื่อมวลชนในการให้การศึกษาเพื่อพัฒนาคุณภาพชีวิตของประชาชนในเขตชนบทใน จ.พิษณุโลก อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.01 แสดงว่า ถ้าผู้นำชุมชนเปิดรับข่าวสารจากสื่อวิทยุและโทรทัศน์มาก จะมีความคิดเห็นต่อบทบาทของสื่อมวลชนในการให้การศึกษาเพื่อพัฒนาคุณภาพชีวิตมากด้วย ซึ่งสอดคล้องกับแนวความคิดของลาสเวลล์ (Lasswell 1948 :37) ได้กล่าวถึงหน้าที่ของสื่อมวลชนต่อการพัฒนาสังคมไว้คือ สื่อมวลชนมีหน้าที่เป็นผู้สังเกตการณ์และรายงานต่าง ๆ ให้ประชาชนทราบ มีหน้าที่ประสานส่วนต่าง ๆ ของสังคม อธิบายถึงกำหนดและความเข้าใจให้แก่ประชาชนยิ่งขึ้น มีหน้าที่รักษา ถ่ายทอดวัฒนธรรมหรือให้การศึกษา นอกจากนี้ ประมุข สดะเวทิน (2533 : 147) ได้กล่าวถึง หน้าที่ของกรสื่อสารในการพัฒนาสังคมว่า การปฏิบัติหน้าที่ของการสื่อสารเพื่อการพัฒนาสังคมในขณะทีประเทศกำลังพัฒนามีลักษณะคือ ทำหน้าที่ในการให้ข่าวสาร หน้าที่ชักจูงใจ และหน้าที่ในการให้ความรู้ ซึ่งเมื่อประชาชนเปิดรับข่าวสารจากสื่อมวลชนมาก ก็จะได้รับความรู้และมีความคิดเห็นเกี่ยวกับสื่อมวลชนเหล่านั้นมากตามไปด้วย

ข้อเสนอแนะทั่วไป

1. หน่วยงานที่เกี่ยวข้องควรมีการวางแผนการใช้สื่อ เพื่อการเผยแพร่ข่าวสารความรู้แก่ประชาชนในท้องถิ่น โดยผ่านสื่อโทรทัศน์และวิทยุให้มาก ๆ เนื่องจากผลการวิจัยพบว่า ประชาชนมีความคิดเห็นว่ สื่อโทรทัศน์และวิทยุมีบทบาทอยู่ในระดับสูง
2. สื่อโทรทัศน์และวิทยุ ควรตระหนักถึงหน้าที่และความรับผิดชอบต่อสังคม โดยเฉพาะสื่อมวลชนท้องถิ่น ควรมีบทบาทในการให้ความรู้ในเรื่องต่าง ๆ ให้มากขึ้น ได้แก่ การจัดทำรายการด้านการแนะนำอาชีพที่เหมาะสมกับฤดูกาล และเหมาะสมกับลักษณะภูมิประเทศของท้องถิ่น การเสนอข่าวเกี่ยวกับราคาสินค้า ราคาผลผลิตทาง

การเกษตรของท้องถิ่น พัฒนาคุณภาพเนื้อหาความรู้เรื่องโภชนาการและเรื่องสุขภาพอนามัยให้มากขึ้น

3. การจัดเนื้อหาข่าวสารสาระ รายการในสื่อมวลชนทุกชนิด โดยเฉพาะสื่อมวลชนท้องถิ่น ควรพิจารณาในเนื้อหา ภาษา รูปแบบเพื่อให้เหมาะสมกับประชาชนในระดับท้องถิ่นให้มากที่สุด
4. หน่วยงานด้านการพัฒนาคุณภาพชีวิต ควรร่วมมือกับสื่อมวลชนในท้องถิ่นเกี่ยวกับการผลิตเนื้อหาสาระ ข่าวสารที่เกี่ยวกับการพัฒนาคุณภาพชีวิตประชาชนในชนบทในท้องถิ่นต่าง ๆ โดยหน่วยงานเป็นผู้ป้อนข่าวสารให้กับสื่อมวลชนท้องถิ่น เพื่อจะนำออกเผยแพร่ต่อไปและอย่างสม่ำเสมอ

ข้อเสนอแนะสำหรับการวิจัย

1. ควรศึกษาลักษณะเนื้อหารายการวิทยุและ โทรทัศน์ระดับท้องถิ่น ที่มีอิทธิพลหรือผลกระทบต่อประชาชนในท้องถิ่นเพียงใด ในด้านการพัฒนาคุณภาพชีวิต
2. ควรศึกษาสำรวจความคิดเห็นและความต้องการเนื้อหาและประเภทของข่าวสารของประชาชนในท้องถิ่น เพื่อประโยชน์ต่อการพัฒนาคุณภาพชีวิตด้านต่าง ๆ
3. ควรศึกษาเปรียบเทียบความคิดเห็นของประชาชนกลุ่มต่าง ๆ เกี่ยวกับบทบาทของสื่อมวลชนในการพัฒนาคุณภาพชีวิตของประชาชน

บรรณานุกรม

ภาษาไทย

- กระทรวงเกษตรและสหกรณ์, กรมวิชาการเกษตร. **ผลการสำรวจผลภาวะการทำนาปี และนาปรัง, 2516.** กาญจนนา แก้วเทพ และศิริชัย ศิริกาบะ. **ทฤษฎีการถือถาวรมวลขน.** กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2531.
- เกษม ศิริสัมพันธ์. **การถือถาวรมวลขนความหมายและอิทธิพล.** สื่อสารมวลขนและการประชาสัมพันธ์ 2518.
- ชัยชาญ มณีบุญย์. **การศึกษาการยอมรับวิทยาการแผนใหม่เกี่ยวกับการปลูกข้าวของเกษตรกรในท้องที่อำเภอท่าบ่อ จังหวัดหนองคาย.** วิทยานิพนธ์ปริญญาโทบริหารศาสตรสาขาสังคมศึกษาศาสตร์ บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์, 2513.
- ชัยขงศ์ พรหมวงศ์. **หลักการถือถาวรที่มีประสิทธิภาพ.** กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์มหาวิทยาลัยรามคำแหง, 2529.
- ธิดาดาว ถักดี. **บทบาทของถือที่มีต่อการยอมรับการเลี้ยงกุ้งก้ามกรามของสมาชิกโครงการส่งเสริมการเลี้ยงกุ้งก้ามกรามของเกษตรกรจังหวัดกาฬสินธุ์.** วิทยานิพนธ์นิเทศศาสตรมหาบัณฑิต กรุงเทพฯ : จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2525.
- ณรงค์ สมพงษ์. **สื่อเพื่องานส่งเสริมเผยแพร่.** กรุงเทพมหานคร : สำนักส่งเสริมและฝึกอบรมมหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์, 2530.
- นิตยา คำเมือง. **การเปิดรับถือมวลขนเกี่ยวกับการวางแผนครอบครัวของสตรีในเขตเทศบาลเมืองขอนแก่น.** วิทยานิพนธ์ปริญญาโทบริหารศาสตรสาขาสังคมศึกษาศาสตร์ บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2525.
- บำรุง สุขพรรณ. **ระบบถือถาวรในอังกฤษ.** กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, 2530.
- ประมะ สตะเวทิน. **หลักนิเทศศาสตร์.** กรุงเทพมหานคร : รุ่งเรืองสาส์นการพิมพ์, 2529.
- ประทุม ถักนัยกลาง. **การประชาสัมพันธ์การใช้รายการวิทยุเพื่อผู้เกษตรกร และการแพร่กระจายสารสนเทศระหว่างบุคคลเพื่อถ่ายทอดวิทยาการทางการเกษตร : ศึกษาเปรียบเทียบกลุ่มผู้เกษตรกรกรโคกตะไคร้ อำเภอดง และกลุ่มผู้เกษตรกรกรโคกเพชร อำเภอชุมพวง จังหวัดนครราชสีมา.** วิทยานิพนธ์ปริญญาโทบริหารศาสตรสาขาสังคมศึกษาศาสตร์ บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2525.
- ประโยชน์ เจริญสุขและวารินทร์ วงศ์หาญเขาวิน. **แนวทางแผนพัฒนาประเทศ พ.ศ. 2530 - 2534 ฉบับมวลขนและชุมชนเป็นศูนย์กลาง.** กรุงเทพมหานคร : เจริญวิทย์การพิมพ์, 2529.

พรพิมล ถึงนาค. **ศึกษาความคิดเห็นของอาจารย์ ศาสนาวิทยาลัยอีสานเหนือเกี่ยวกับบทบาทของสื่อมวลชน**

ในการให้การศึกษเพื่อพัฒนาคุณภาพชีวิตประชาชนในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ. วิทยานิพนธ์ปริญญาโทศึกษาศาสตร์มหาบัณฑิต บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2532.

พัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ, สำนักงานคณะกรรมการ. **แผนพัฒนา 9 ฉบับ (2530 - 2534).**

กรุงเทพมหานคร : อรุณการพิมพ์, 2529.

พิสมัย กระแสอินทร์. **ปัจจัยสำคัญที่มีอิทธิพลต่อการยอมรับการปลูกพืชหมุนเวียนของเกษตรกร จังหวัด**

ศรีสะเกษ. วิทยานิพนธ์ปริญญาโทมหาบัณฑิต สาขาส่งเสริมการเกษตร คณะวิทยาศาสตร์ บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2518.

เพ็ญศรี วงศ์วิโรจน์กุล. **อิทธิพลต่อการให้ความรู้การส่งเสริมเลี้ยงลูกด้วยนมแม่ : ศึกษาเฉพาะกรณี**

ศูนย์อนามัยแม่และเด็กเขต 4 จังหวัดขอนแก่น. วิทยานิพนธ์ปริญญาโทมหาบัณฑิต ภาควิชาการ ประชาสัมพันธ์ บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2525.

มบุญ ครูฑาไชยันต์. **การศึกษาทักษะและความต้องการเกี่ยวกับรายการวิทยุกระจายเสียงที่รับฟังได้ใน**

จังหวัดมหาสารคาม ของประชาชนจังหวัดมหาสารคาม. วิทยานิพนธ์ มหาวิทยลัยศรี นครินทร์วิโรฒ มหาสารคาม, 2529.

มันทนา หิมกร. **การเผยแพร่กระจายข่าวสาธารณสุขในระดับหมู่บ้าน เพื่อการพัฒนาสาธารณสุข**

มูลฐาน : ศึกษาเฉพาะกรณีการให้ภูมิคุ้มกันโรคในเขตอำเภอโนนไทย จังหวัดนครราชสีมา. วิทยานิพนธ์ปริญญาโทมหาบัณฑิต ภาควิชาการประชาสัมพันธ์ บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์ มหาวิทยาลัย, 2525.

เมตตา กฤตวิทย์ และคณะ. **แนวคิดหลักนิเทศศาสตร์. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์จุฬาลงกรณ์ มหาวิทยาลัย, 2530.**

บุพดี ชัยภักดิ์. **การศึกษารายการวิทยุที่มีอิทธิพลต่อการยอมรับฝ้ายพันธุ์ใหม่ของสมาชิกนิคมสร้าง**

ตนเอง ลำตะคอง จังหวัดนครราชสีมา. วิทยานิพนธ์ปริญญาโทมหาบัณฑิต ภาควิชาการ ประชาสัมพันธ์ บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2523.

วัฒนา พุทธางกูรานนท์. **สื่อสารมวลชนระดับสังคม. กรุงเทพมหานคร : รุ่งศิลป์การพิมพ์, 2528.**

วินัย ทิพย์สุวรรณ. **ความสัมพันธ์กับพฤติกรรมการเปิดรับข่าวสารของกำนัน ผู้ใหญ่บ้าน จังหวัด**

อุบลราชธานี. วิทยานิพนธ์ปริญญาโทมหาบัณฑิต ภาควิชาการประชาสัมพันธ์ บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2528.

วีระ ศรีขาว. **ความต้องการรายการวิทยุเพื่อการศึกษาทางวิทยุ และไปรษณีย์ของประชาชนในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ. วิทยานิพนธ์ครุศาสตรมหาบัณฑิต บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย,**

2525.

สนั่น ปัทมะทิน. **นโยบายการสื่อสารแห่งชาติ. สื่อมวลชนปริทัศน์ ปีที่ 2 ฉบับที่ 8, 2530.**

สมศรี วงศ์โรจน์กุล. **ความสัมพันธ์ระหว่างพฤติกรรมการเปิดรับสารความทันสมัยกับความรู้หลักการปฏิบัติทางสุขภาพอนามัยและทัศนคติต่อบุคลากรสังคม : ศึกษาเฉพาะเกษตรกรในโครงการทดลองฟื้นฟูสภาพป่าเขาหลวง จังหวัดนครราชสีมา.** วิทยานิพนธ์ปริญญาโทมหาบัณฑิต ภาควิชาการประชาสัมพันธ์ บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2528.

เสถียร เชยประทับ. **การสื่อสารและการพัฒนา.** กรุงเทพมหานคร : เจ้าพระยาการพิมพ์, 2530.

อานนท์ เข้มศรี. **ลักษณะทางสังคมของผู้ที่ยอมรับการวางแผนครอบครัวในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ.** วิทยานิพนธ์ ปริญญาโทมหาบัณฑิต แผนกวิจัการศึกษา บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2515.

อารี วัลยะเสวี. **ปัญหาการพัฒนาเด็ก.** รายงานการสัมมนาสื่อมวลชนกับการพัฒนาเด็ก 12 - 14 ตุลาคม 2522 ที่อำเภอปากช่อง จังหวัดนครราชสีมา. (พิมพ์โรเนียว).

อำพน สิงห์โกวินทร์ และสวัสดิ์ กฤตรัชตนันท์. **ความตื่นตัวทางการเมืองกับการสื่อสาร.** คณะรัฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, ไม่ปรากฏปีที่พิมพ์.

ภาษาอังกฤษ

Atkin, Charles K. **New Model for Mass Communication Research.** New York : The Free Press, 1973.

Klapper, Joseph T. **The Effects of Mass Communication.** New York : The Free Press, 1960.

Lasswell, Harold D. **The Structure and Function of Communication in Society.** New York : Harper and Row Publishers, 1948.

Schramm, Wilbur. **Mass Media and National Development.** Stanford, California : Stanford University Press, 1964.

Wright Charles R. **Mass Communication : A Sociological Perspective.** New York : Random House inc, 1975.

ภาคผนวก

มหาวิทยาลัยราชภัฏพิบูลสงคราม

Pibulsongkram Rajabhat University

โปรแกรมวิชานิติศาสตร์
คณะวิทยาการจัดการ
สถาบันราชภัฏพิบูลสงคราม

วันที่ 1 ธันวาคม 2543

เรื่อง ขอความอนุเคราะห์ในการตอบแบบสอบถาม
เรียน ผู้ใหญ่บ้าน กำนัน ผู้ตอบแบบสอบถาม

เนื่องด้วยดิฉัน นางบุษบา หินเชาว์ กำลังทำงานวิจัยเรื่อง ความคิดเห็นของผู้นำชุมชนต่อ
บทบาทของสื่อมวลชนในการให้การศึกษา ที่มีผลต่อคุณภาพชีวิตของประชาชนในเขตชนบท ในจังหวัด
พิษณุโลก เพื่อนำผลการวิจัยไปใช้ในการปรับปรุง พัฒนา สื่อมวลชนในการนำเสนอข่าวสาร สาระ
ความรู้ ด้านการศึกษา แก่ประชาชนในเขตชนบท จ.พิษณุโลก ดิฉันหวังในความกรุณาของท่าน ได้
โปรดตอบแบบสอบถามตามความเป็นจริง เพื่อให้ได้ข้อมูลที่ถูกต้อง จะเริ่มที่จะเผยแพร่ การเสนอผลการ
วิจัยจะกระทำเป็นส่วนรวม มิให้มีผลกระทบต่อบุคคลหรือสถาบันที่เกี่ยวข้องแต่อย่างใด

หวังว่าคงได้รับความร่วมมือจากท่านเป็นอย่างดี จึงขอขอบพระคุณมา ณ โอกาสนี้

ขอแสดงความนับถือ

(นางบุษบา หินเชาว์)

ผู้วิจัย

ตอนที่ 1

ข้อมูลเกี่ยวกับสถานภาพของผู้ตอบแบบสอบถาม

คำชี้แจง โปรดทรากรื่องหมาย ลงใน หน้าข้อความให้ตรงกับสภาพความเป็นจริงเกี่ยวกับตัวของท่าน

สถานภาพของผู้ตอบแบบสอบถาม

1. เพศ

(1) ชาย(2) หญิง

2. อายุ

(1) 20 - 29 ปี(2) 30 - 39 ปี(3) 40 - 49 ปี(4) 50 - 60 ปี

3. วุฒิทางการศึกษา

(1) ต่ำกว่าปริญญาตรี(2) ปริญญาตรีหรือเทียบเท่า(3) ปริญญาโท(4) ปริญญาเอก

4. ตำแหน่งปัจจุบัน

(1) ผู้ใหญ่บ้าน(2) กำนัน

5. อายุรับราชการ

(1) 1 - 10 ปี(2) 11 - 20 ปี(3) 20 ปีขึ้นไป

ตอนที่ 2
การเปิดรับสื่อมวลชน

คำชี้แจง โปรดกาเครื่องหมาย ✓ ลงในช่องของรายข้อที่ตรงกับความเป็นจริงของท่าน

1. ในช่วง 1 เดือนที่ผ่านมา ส่วนมากท่านเปิดรับสื่อมวลชนเหล่านี้บ่อยเพียงใด

สื่อมวลชน	4-7 วันต่อสัปดาห์	1-3 วันต่อสัปดาห์	น้อยกว่าสัปดาห์ละครั้ง	ไม่เคยรับ
1. วิทยุ				
2. โทรทัศน์				
3. หนังสือพิมพ์				

2. ท่านเปิดรับสื่อมวลชนในข้อ 1 แต่ละครั้งโดยเฉลี่ยนานเท่าใด

สื่อมวลชน	30 นาทีขึ้นไป	16-30 นาที	1-15 นาที	ไม่เคยรับ
1. วิทยุ				
2. โทรทัศน์				
3. หนังสือพิมพ์				

3. ท่านมักจะเปิดรับรายการหรือเนื้อหาสาระอะไรมากที่สุดในเรื่องมวลขนต่อไปนี้

3.1 วิทย์ (เลือกเพียง 1 ข้อ)

(1) ☐ รายการข่าว	(2) ☐ ละคร
(3) ☐ รายการเพลง	(4) ☐ กีฬา
(5) ☐ รายการสารคดี	(6) ☐ อื่น ๆ (ระบุ).....

3.2 โทรทัศน์ (เลือกเพียง 1 ข้อ)

(1) ☐ รายการข่าวในประเทศ	(2) ☐ รายการข่าวต่างประเทศ
(3) ☐ รายการพยากรณ์อากาศ	(4) ☐ รายการสนทนาปัญหาบ้านเมือง
(5) ☐ รายการละคร	(6) ☐ รายการสารคดี
(7) ☐ รายการเด็ก	(8) ☐ รายการเพลง, ดนตรี
(9) ☐ รายการภาพยนตร์ไทย	(10) ☐ รายการเกมส์โชว์
(11) ☐ รายการภาพยนตร์จีน	(12) ☐ รายการภาพยนตร์ฝรั่ง
(13) ☐ รายการภาพยนตร์ญี่ปุ่น	(14) ☐ รายการภาพยนตร์การ์ตูน
(15) ☐ รายการอื่น ๆ (ระบุ).....	

3.3 หนังสือพิมพ์ (เลือกเพียง 1 ข้อ)

(1) ☐ ข่าวการเมืองในประเทศ	(2) ☐ ข่าวต่างประเทศ
(3) ☐ ข่าวสังคม, บุคคล	(4) ☐ ข่าวอาชญากรรม
(5) ☐ ข่าวบันเทิง	(6) ☐ ข่าวกีฬา
(7) ☐ ข่าวการเกษตร	(8) ☐ สุขภาพอนามัย
(9) ☐ สารคดี	(10) ☐ ตอบปัญหาหัวใจ
(11) ☐ นิยายจากละครทีวี	(12) ☐ ทำนายดวงชะตาชีวิต
(13) ☐ การ์ตูน	(14) ☐ บทบรรณาธิการ
(15) ☐ โฆษณา, บริการ	(16) ☐ ข่าวการศึกษา
(17) ☐ ข่าวเศรษฐกิจ	(18) ☐ อื่น ๆ (ระบุ).....

ตอนที่ 3

ความคิดเห็นเกี่ยวกับบทบาทของสื่อมวลชนในการให้การศึกษาเพื่อพัฒนาคุณภาพชีวิตของประชาชน
ในเขตชนบท ในจังหวัดพิษณุโลก

คำชี้แจง ท่านเห็นว่าบทบาทของสื่อมวลชนในการให้การศึกษาเพื่อพัฒนาคุณภาพชีวิตประชาชน
ในเขตชนบท ในจังหวัดพิษณุโลกมากน้อยเพียงใด
โดยกาเครื่องหมาย ✓ ลงในช่องทางขวามือตรงกับความคิดเห็นของท่านในสื่อมวลชนทุกแขนง

กำหนดคะแนนใน 4 ระดับ ดังนี้

ระดับ		ความเห็น
3	หมายถึง	มาก
2	หมายถึง	ปานกลาง
1	หมายถึง	น้อย
0	หมายถึง	ไม่เลย

มหาวิทยาลัยราชภัฏพิบูลสงคราม
Pibulsongkram Rajabhat University

ตอนที่ 4
ปัญหาเกี่ยวกับสื่อมวลชน

คำชี้แจง โปรดแสดงความคิดเห็นของท่าน เพื่อเป็นแนวทางในการปรับปรุงเสนอเนื้อหาสาระในสื่อมวลชนให้เหมาะสม เพื่อให้เกิดการพัฒนาคุณภาพชีวิตประชาชนด้านต่าง ๆ

1. ท่านคิดว่าสื่อมวลชนในปัจจุบันมีปัญหาประการใดที่ควรปรับปรุงแก้ไขมากที่สุด

1.1 วิจัย (เลือกปัญหาที่สำคัญที่สุดเพียง 3 ข้อ)

- (1) การเสนอข่าวน้อยเกินไป
- (2) โฆษณามากเกินไป
- (3) รายการบันเทิง เช่น เพลงมากเกินไป
- (4) รายการให้ความรู้เกี่ยวกับอาชีพน้อยเกินไป
- (5) ข่าวระดับท้องถิ่นมีน้อยเกินไป
- (6) ความรู้ด้านสุขภาพอนามัยมีน้อยเกินไป
- (7) ข่าวเพื่อส่งเสริมการพัฒนามีน้อยเกินไป
- (8) รายการส่งเสริมความรู้ด้านการศึกษา มีน้อยเกินไป
- (9) การใช้ภาษาของผู้ประกาศยังไม่เหมาะสม
- (10) เสนอข่าวไม่น่าเชื่อถือ
- (11) อื่น ๆ

1.2 โทรทัศน์ (เลือกปัญหาที่สำคัญที่สุดเพียง 3 ข้อ)

- (1) รายการส่งเสริมความรู้มีน้อยเกินไป
- (2) รายการส่งเสริมจริยธรรมมีน้อยเกินไป
- (3) โฆษณามากเกินไป
- (4) มีละครมากเกินไป
- (5) รายการข่าวมีน้อยเกินไป
- (6) เสนอข่าวไม่น่าเชื่อถือ
- (7) รายการเพื่อเด็กมีน้อยเกินไป
- (8) รายการเกมส์โชว์มากเกินไป
- (9) เสนอภาพข่าวที่สยดสยองเกินไป
- (10) รายการส่งเสริมอาชีพมีน้อยเกินไป
- (11) ผู้อ่านข่าวยังใช้ภาษาไม่ถูกต้อง
- (12) คุณภาพของนักข่าวยังไม่ดีพอ
- (13) ผู้ประกาศยังไม่มีความสามารถ
- (14) อื่น ๆ

1.3 หนังสือพิมพ์ (เลือกปัญหาที่สำคัญที่สุดเพียง 3 ข้อ)

- (1) โฆษณามากเกินไป
- (2) ความรู้ด้านสุขภาพอนามัยมีน้อยเกินไป
- (3) ข่าวอาชญากรรมมากเกินไป
- (4) เนื้อหาด้านส่งเสริมคุณธรรมมีน้อยเกินไป
- (5) ข่าวสังคมมีมากเกินไป
- (6) สารคดีมีน้อยเกินไป
- (7) นิยายจากละครทีวีมากเกินไป
- (8) ใช้ภาษาแสดงมากเกินไป
- (9) ข่าวสารความรู้ที่ส่งเสริมอาชีพมีน้อยเกินไป
- (10) เขียนโจมตีบุคคลอื่นเกินไป
- (11) เขียนเชียร์บุคคลบางคนหรือสินค้าบางชนิดเกินความเป็นจริง
- (12) มีความลำเอียงในการเสนอข่าว
- (13) มักพาดหัวข่าวเกินความเป็นจริง
- (14) มักลงเรื่อง, ภาพที่น่าหวาดเสียวเกินไป
- (15) เสนอข่าวไม่น่าเชื่อถือ
- (16) อื่น ๆ

มหาวิทยาลัยราชภัฏพิบูลสงคราม
Pibulsongkram Rajabhat University

ประวัติผู้วิจัย

นางนุชบา หินเชาว์ เกิดวันที่ 5 มกราคม 2514 สำเร็จการศึกษาปริญญาตรี ศิลปศาสตร์
บัณฑิต โปรแกรมวิชานิติศาสตร์ จากวิทยาลัยครูเทพสตรี ลพบุรี เมื่อ พ.ศ. 2536 และเข้าศึกษาต่อใน
ระดับปริญญาโท สาขาการประชาสัมพันธ์ คณะนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีปทุม เมื่อ พ.ศ. 2540
ปัจจุบันรับราชการตำแหน่ง อาจารย์ 1 ระดับ 5 โปรแกรมวิชานิติศาสตร์ คณะวิทยาการจัดการ
สถาบันราชภัฏพิบูลสงคราม พิษณุโลก.

มหาวิทยาลัยราชภัฏพิบูลสงคราม
Pibulsongkram Rajabhat University